

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1942.

Första kammaren.

Nr 15.

Tisdagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 230, angående utbyte av en kronan tillhörig tomt inom Torsby municipalsamhälle.

Justerades protokollen för den 14, 15 och 18 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bankoutsrottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 135, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för länsstyrelse att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassaereserv;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 143, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

nr 145, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatsens tolfte huvudtitel gjorda framställning angående bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa från anstalten utgående pensioner; samt

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 222, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 224, angående anslag till anordnande av skyddsrum i vissa statliga undervisningsanstalter;
nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1942/43; samt
nr 226, angående statsbidrag till lasarets- och tuberkulossjukvårdens utbyggnad å Gotland.

Kungl. proposition ang. statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 227, angående anvisande av medel till statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.

Herr **Björck**: Herr talman! De åtgärder, som i denna proposition föreslås av Kungl. Maj:t för att stimulera till ökad odling av vissa trädgårdsprodukter, har jag ingenting att erinra mot, men jag kan inte vid detta tillfälle underlåta att framhålla, att vilka åtgärder man än må vidtaga, så bli de utan betydelse, om det väsentliga åsidosättes, nämligen att tillgodose trädgårdsodlarnas såväl som jordbrukarnas nödvändiga behov av arbetskraft. Det är framför allt till vår bruket, som är så utomordentligt betydelsefullt, och detta måste nu omedelbart sättas i gång. För trädgårdsodlingens vidkommande är läget för närvarande, när det gäller arbetsfolk, bekymmersamt för att inte säga oroväckande. Jag har i går och i dag per telefon samtalat med ett antal trädgårdsägare på olika platser i landet, och de äro samtliga mycket bekymrade över läget. De flesta hade ju hoppats och väntat, att de löften, som statsmakterna jämte befälhavaren över vår krigsmakt ha givit om hempermittering nu för vår bruket av såväl jordbruks- som trädgårdsarbetare skulle infrias, men ännu har ingenting anhörts. I flera fall, varav många rätt ömmande, där ägarna själva äro inkallade och deras hustrur med den hjälp de kunna få söka hålla det hela i gång, är det synnerligen svårt, och omöjligt synes det vara att erhålla kompetenta ersättare. Stockholms stads och läns arbetsförmedling säger vid förfrågan, att efterfrågan på kunnigt trädgårdsfolk är synnerligen stor och tillgången så gott som ingen. Flera större företagare, som jag har talat med, förklara, att de antagligen inte äro i stånd att på ett nöjaktigt sätt få i gång sina odlingar, om de inte snart få folk, utan riskera, att en del jord får ligga obrukad. Man har ju ifrågasatt, och vi ha litet var observerat det i pressen, att man t. o. m. skulle odla upp våra offentliga parker och planteringar och sätta potatis där. Men man frågar sig: är det inte bättre att söka inrikta sig på att i stället få den odlade jorden besädd och brukad? Det skulle vara underligt, om vi började bryta upp våra

Kungl. proposition ang. statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m. (Forts.)

gräsmattor och i stället finge se god trädgårds- och åkerjord ligga obrukad, därför att arbetskraft saknas.

Jag har, herr talman, velat ge uttryck åt våra bekymmer inför läget, och jag tillåter mig vid detta tillfälle uttala den förhoppningen, att de, som ha att besluta i här påtalade angelägenheter, må behjarta lägets allvar och handla utan dröjsmål.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades förevarande kungl. proposition till jordbruksutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas det i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 228, angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 229, med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 63—69, bankoutskottets memorial nr 29, första lagutskottets utlåtande nr 20, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—21 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 19—24.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 230.

Herr *Ekströmer* avlämnade en av honom och herr *Nordenson* undertecknad motion, nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

Motionen bordlades.

Herr *Wohlin* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Tidningar och tidskrifter äro icke föremål för omsättningsskatt, och en på sin tid framförd tanke på en pappersaccis har icke förverkligats. Dessa tryckalster lämpa sig enligt min mening synnerligen väl för en beskattning i lämplig form, och en ganska avsevärd skatteinkomst skulle säkerligen härigenom kunna påräknas. Med anledning härav tillåter jag mig härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande interpellation:

1) Har herr statsrådet för avsikt att förelägga riksdagen förslag om en på lämpligt sätt konstruerad skatt å tidningar och tidskrifter?

2) Om så icke skulle vara fallet, vilka äro herr statsrådets skäl för att avstå från en sådan åtgärd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. skatt å
tidningar och
tidskrifter.*

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 81, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 21 april 1942.

Här skulle antecknas, att sedan herrar deputerade den 15 januari respektive den 4 mars 1942 beviljat stenografen hos kammaren K. E. Skarvall och kanslisten hos kammaren T. Vide tjänstledighet tills vidare för fullgörande av militärtjänstgöring, Skarvall och Vide efter avslutad sådan tjänstgöring inträtt i tjänstgöring vid sina befattningar hos kammaren, Skarvall den 15 och Vide den 18 innevarande månad.

År och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 29 innevarande månad, företaga följande val, nämligen

dels av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning,

dels ock av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Ordet lämnades härefter till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Herr talman! I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag hemställa, att kammaren nu måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Brandt* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställt följande fråga: »Kan man vid de skånska statsjärnvägarna påräkna en förstärkt försvarsberedskap emot snörika vintrar?»

Ang. de skånska statsjärnvägarnas beredskap mot snörika vintrar.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Andersson**, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Brandts berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr E. Brandt har till mig framställt denna fråga: »Kan man vid de skånska statsjärnvägarna påräkna en förstärkt försvarsberedskap mot snörika vintrar?»

Jag kan besvara frågan jakande. De under senaste åren förstatligade, på skånska slättbygden belägna järnvägarna hava lämnat en hel del övrigt att önska i fråga om snöberedskapen. En upprustning på detta område blev därför i statens järnvägars regi en omedelbar och naturlig följd. På grund av bland annat vunnit erfarenhet från den nu tilländalupna vintern har järnvägstyrelsen också gått i förtatning om ytterligare nyanskaffningar och upprustningar på detta område. För de skånska statsjärnvägarna ha sålunda för någon tid sedan bland annat förberedande åtgärder vidtagits för anskaffande av följande maskinella utrustning, nämligen 7 dubbelverkande spårrensare, 1 tryckluftmanövrerad vingplog och 1 större plog, s. k. »Amerikanare», med förstärkt stötanordning.

Därjämte har utredning igångsatts rörande frågan om anskaffande av 1 snöslunga med snöskrapa av modernaste typ och konstruktion.

Ang. de skånska statsjärnvägarnas beredskap mot snörika vintrar. (Forts.)

Härutöver anskaffas ytterligare omkring 12.000 meter snöskärmar, varjämte omändring och förbättring utföres av 9 s. k. tenderplogar, 1 »Amerikanare» och övrig maskinutrustning.

Med dessa förbättringar anser järnvägsstyrelsen för sin del det vara relativt väl sörjt för snöberedskapen vid de skånska statsjärnvägarna.

Det bör dock i detta sammanhang framhållas, att det icke gives något univertsalmedel mot snömassor av den katastrofala omfattning, som under senvintern i år förekom exempelvis i Skåne, och att tillfälliga driftstörningar sålunda alltjämt kunna uppstå. Dessa äro emellertid icke en följd av bristande organisation eller ofullkomligheter i trafikmedlens utrustning utan bero enbart på stora naturföreteelsers väldiga övermakt.

Herr Brandt: Herr talman! Kommunikationsministerns svar var verkligt trösterikt för skåningarna, som likväl i någon mån lida vad deras gärningar värda äro, d. v. s. deras fäders missgärningar, då dessa knappast unnat pilevallarna att stå kvar och än mindre skogarna. Sådant gör man naturligtvis inte ostraffat. Beredskapen för framtiden är således efter vad vi hört av svaret den bästa möjliga, men beredskapen i år var säkerligen något bristfällig.

Man hade ju ändå haft ett par svåra vintrar förut — detta är den tredje snöintern — innan det väldiga snöfall kom, som satte mig fast i Skurup. Skåne har förut i år haft ett par ganska starka påfrestningar, så att man borde ha varit något bättre förberedd än man var. Allra värst var det för passagerarna på de tåg, som blevo stående på grund av snöhinder, ty passagerarna fingo gå och vänta utan att få besked. De gingo timme efter timme, och när de på stationen efterhörde, när tåget skulle fortsätta, svarades det bara, att tåget går kanske i kväll. På kvällen fick man besked att det kanske skulle gå nästa dag. Men det gick inte heller nästa dag eller dagen därpå. På sjätte dagen lämnade jag orten, men jag tror att de andra passagerarna fingo stanna längre. Jag har inte något att beklaga mig över, ty det var en upplevelse att få se sitt hemland på detta sätt; då man gick på skidor och kom upp på en kulle, befanns denna vara en översnöad bondgård, och jag kom tillbaka till Stockholm solbränd efter en veckas skidtur i de skånska fjäl-
len!

Jag tackar kommunikationsministern hjärtligt för hans ord och hoppas att man ett annat år kan våga resa till sitt land igen utan risk för att bli in-
snöad.

*Ang. viss
överenskom-
melse mellan
industrikom-
missionen och
Bolidens gruv-
aktiebolag.*

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **Gjöres**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Herlitz' interpellation angående viss överenskom-
melse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag, och nu yt-
rade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Herlitz frågat mig om jag är i tillfälle att lämna närmare upplysningar om innebörden i vissa mellan statens industrikommission och andra intressenter träffade avtal om utvidgning av kopparproduktionen inom landet och om vissa därmed sam-
manhängande förhållanden av ekonomisk natur samt om jag anser det vara riktigt att staten i den ordning som tillämpats förskaffar sig inkomster och verkställer utgifter utan att riksdagens samtycke därtill inhämtats.

Med anledning härav får jag anföra följande:

Som ett led i strävandena att säkerställa kopparförsörjningen inom landet upptogs på initiativ av statens industrikommission förhandlingar om utvid-
ning av kopparproduktionen vid Bolidens gruvaktiebolag, vid vars anlägg-

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

ningar den ojämförligt största delen av inom landet producerad koppar framställes. Förhandlingarna utgingo såsom i andra fall, där fråga varit om utvidgning av produktionen av skilda varuslag, från tanken, att staten skulle garantera avsättningen av produkterna till ett pris, som medgäve amortering på kort tid av kostnaderna för produktionsökningen. Sådana avtal ha av Kungl. Maj:t godkänts vid flera tillfällen och riksdagen, som genom proposition nr 2 i år beretts tillfälle att taga ställning härtill, har icke funnit anledning till erinran häremot.

De förda förhandlingarna i nu förevarande fall resulterade i en preliminär överenskommelse, som av Kungl. Maj:t godkändes den 6 februari 1942. Enligt överenskommelsen skall bolaget under en tidrymd av 23 månader från avtalets undertecknande i viss närmare angiven utsträckning öka sin framställning av elektrolytkoppar vid bolagets fabriksanläggningar å Rönnskär samt därifrån under denna tidsperiod tillhandahålla en viss bestämd kvantitet koppar, i det närmaste motsvarande vad produktionskapaciteten medger. För att möjliggöra denna ökning av kopparproduktionen har bolaget åtagit sig — förutom att under förenämnda tid upprätthålla den tidigare sammanlagda produktionen av kopparmalm — att verkställa utbyggnad av vissa gruvor och andra industriella anläggningar i och för ökad utvinning av kopparmalm. Därjämte innefattar överenskommelsen åtaganden från bolagets sida att, för att säkerställa malmens transport till förädlingsorten, snarast möjligt anlägga en omkring 10 mil lång linbana med erforderlig kapacitet för utfraktning av malmprodukterna från gruvfälten. Kronan skall äga samma rätt som bolaget att få sina malmprodukter transporterade å linbanan. Totala kostnaderna för de avsedda utvidgningsarbetena ha beräknats till i runt tal 15,600,000 kronor.

Som motprestation för bolagets åtaganden har staten medgivit, att priset å de kvantiteter koppar av bolagets produktion, som enligt överenskommelsen skola tillhandahållas under åren 1942 och 1943, får höjas så mycket, att vad därigenom inflyter skall förslå till amortering av de förut angivna anläggningskostnaderna. Då det givetvis är osäkert om det sålunda förhöjda priset på koppar kan erhållas under angivna tid, därest ändrade förhållanden skulle inträda, har staten ytterligare förbundit sig att garantera att 1943 års kopparproduktion, dock högst 17,000 ton, skall vinna avsättning till det förhöjda priset.

En allmän höjning av priset å råkoppar skulle blivit följden av nu angivna förfarande, därest ej andra åtgärder vidtagits. En dylik prisförhöjning skulle emellertid ha medfört flera icke önskvärda konsekvenser. Således skulle de företag, som lågo inne med stora lager av koppar, ävensom övriga kopparproducenter kunnat tillgodogöra sig oförtjänta vinster. Även priset å kopparskrot skulle gått i höjden, då det självfallet skulle vara mycket svårt att tänka sig någon differentiering i kopparpriset för skilda partier. En höjning av priset för råkoppar har därför icke varit önskvärd och borde om möjligt undvikas. Detta har också kunnat ske genom att vissa företag, som förädla råkoppar till halvfabrikat, i stället medgivits lägga prisförhöjningen på vissa halvfabrikat av koppar. Då produktionen av halvfabrikat av koppar är större än vad Bolidens gruvaktiebolag levererar av råkoppar har man härigenom bland annat vunnit att prishöjningen ej behövt göras så stor som om densamma skulle ha tagits ut på råkopparn. Genom överenskommelse med tillverkarna av ifrågasvarande halvfabrikat har ock uppnåtts, att tillverkarna förklarat sig villiga att inbetala de på grund av prishöjningen inflytande medlen till statens reservförrådsnämnd, åt vilken anförtratts att till det av staten medgivna högre

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

priset å råkoppar direkt från Bolidens gruvaktiebolag inköpa den kopparproduktion, som bolaget skall tillhandahålla under 1942 och 1943. Genom dessa medel erhåller nämnden således möjlighet att betala den Bolidens gruvaktiebolag tillförsäkrade prisförhöjningen å råkoppar, som således icke behöver slå igenom på marknaden. Reservförrådsnämnden tjänstgör i detta fall som ett statligt clearingorgan, vilket ansetts påkallat av praktiska skäl.

Det torde vara uppenbart, att något hinder ej skulle ha förelegat mot att de företag, som nu uttaga den förut omnämnda prisförhöjningen å halvfabrikattillverkningen och som inbetala därav härflytande medel till reservförrådsnämnden, uppburit dessa medel direkt för Bolidens gruvaktiebolags räkning. Vid en sådan anordning hade det givetvis icke kunnat bli tal om någon »kopparskatt» eller att staten tillgodogjort sig några avgifter på ett sätt som är ägnat att ingiva konstitutionella betänkligheter. Jag kan ej heller inse att läget härutinnan ändras därigenom att en statlig myndighet av praktiska skäl infördes i händelseförloppet såsom förmedlare av in- och utbetalningar, vilka icke tillföra kronan någon ekonomisk vinning.

De vidtagna åtgärderna ha alltså ej inneburit annat än att den prisförhöjning, som blivit nödvändig på grund av utvidgningen av kopparproduktionen. av praktiska skäl lagts å vissa av koppar framställda halvfabrikat i stället för å själva kopparen, samt att staten — likaledes av praktiska skäl — åtagit sig att via reservförrådsnämnden överföra de genom prisförhöjningen influtna medlen till den kopparproducent, som på grund av ökade anläggningskostnader blivit berättigad därtill. Det synes mig icke finnas något fog för påståendet att Kungl. Maj:t i detta sammanhang utövat någon beskattningsmakt, utan de påtalade anordningarna ingå som led i den folkförsörjnings- och prisregleringspolitik som det under rådande förhållanden ankommer på Kungl. Maj:t att genomföra.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag anhåller att få framföra min tacksamhet till herr statsrådet för det lämnade svaret.

Jag tackar först för svaret på den första frågan om själva innebörden i det här träffade arrangemanget, ehuru ju, som av min interpellation framgick, denna fråga för mig var av ganska underordnad betydelse. Jag är angelägen att betona, att lika litet som jag vid framställandet av min interpellation ville rikta någon saklig kritik emot själva uppgörelsen som sådan, lika litet vill jag göra det nu. Jag har intet självständigt omdöme om åtgärdens lämplighet, men vad jag hört av sakkunniga personer, som jag har talat med, har givit mig det intrycket att ingenting är att erinra. För egen del känner jag, då jag nu här som vid så många föregående tillfällen kommer med en konstitutionell kritik emot praktiska åtgärder, ett behov att säga ifrån, att det är med verklig sympati och glädje jag ser alla möjliga sådana här friska och nya och fördomsfria tag till lösande av vår folkhushållnings problem efter helt andra riktlinjer än vi eljest äro vana vid.

Det enda som egentligen för mig har varit av intresse är den konstitutionella frågan, och jag är tacksam även för herr statsrådets svar på den frågan, ehuru det kanske kan vara mig tillåtet att säga, att detta svar var jämförelsevis kortfattat och knappast ägnat att infria de förhoppningar, som jag under en två månaders väntan på denna utredning hade ställt mig.

Den transaktion det är fråga om innebär ju två olika saker, som skola särhållas. För det första har det träffats en överenskommelse med vissa tillverkare av halvfabrikat av koppar om att normalpriset på deras fabrikat höjes av priskontrollnämnden och att de lova att till staten inleverera den merin-

*Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruv-
aktiebolag. (Forts.)*

komst, som de sålunda få. Detta är den ena sidan av saken. Den andra sidan av saken är, att staten skall använda de penningar, som den sålunda får in, till att träffa ett avtal med Bolidens gruvaktiebolag om inköp av koppar till väsentligt högre pris än det, till vilket staten sedan tänker sälja kopparn. På så sätt skall Boliden kunna finansiera vissa anordningar, som äro nödvändiga för koppars utvinnande.

Dessa saker skola ses var för sig. Vad jag i min interpellation sagt om den förstnämnda åtgärden är att den är något som åtminstone har ett mycket starkt släktttycke med beskattning och i så måtto tangerar riksdagens rätt. Om den andra har jag sagt, att den innebär en disposition av statens — visserligen genom denna särskilda beskattningsåtgärd åstadkomna — medel, en disposition av dessa medel utan att riksdagen därtill har lämnat sitt medgivande, eller i varje fall ett avtal om en sådan disposition, som riksdagen icke har godtagit. Vad först angår den sistnämnda frågan, som får sägas vara den minst betydelsefulla i diskussionen, har staten här till ett affärsföretag, Bolidens gruvaktiebolag, givit någonting som kanske kan komma att rubriceras bara som ett pris för den koppar, som skall levereras under de närmaste åren, men som kanhända blir en tillgång av varaktigt värde för Bolidenbolaget, för den händelse kopparpriset även i framtiden kommer att stå högt. Jag skall inte dröja vid de konstitutionella synpunkterna på denna sida av saken, utan jag skall framför allt uppehålla mig vid överenskommelsen med halvfabrikatstillverkarna, alltså till Finspongs metallverks aktiebolag, Elektromekano och vad det nu var för några andra.

Om denna överenskommelse säger nu herr statsrådet ungefär så: Det här är ju ungefär detsamma som om t. ex. dessa fabriker, Finspongs etc., hade uppburit medlen direkt för Bolidens räkning. Det gör ingen skillnad att en statlig myndighet »av praktiska skäl» skjutits emellan såsom en slags förmedlare, att staten, såsom orden föllo, »åtager sig» denna förmedling. Det är sålunda precis samma sak som om de här bolagen hade betalat direkt till Boliden; vi behöva inte tala om att staten är med i saken. Och en sådan transaktion, som innebure, att Finspong etc. betalade till Boliden, kunde enligt herr statsrådets mening icke ingiva några betänkligheter; det är »uppenbarligen» icke något hinder för en sådan transaktion.

Jag undrar, om ändå inte här statens roll i det hela har tecknats en aning blygsamt från herr statsrådets sida. Låt oss tänka oss in i saken och ställa oss den frågan, om det är sannolikt att utan statens mellankomst dessa bolag skulle ha gett sig till att betala det belopp till Boliden, som erfordrades för finansieringen av linbanan m. m. Det är ju ganska tydligt, att så icke är fallet, utan saken har kommit till stånd genom statens ingripande och mellankomst.

Nu är jag angelägen att på denna punkt betona, att jag har låtit mig angeläget vara att undvika varje förbindelse med de privata näringsidkare, som saken berör, för att icke frestas att i någon mån bli språkrör för de intressen och synpunkter, som de kunna ha och som från min synpunkt äro alldeles ovidkommande. Det är således utan varje sådan kännedom som jag resonerar om saken.

Då står det för mig för det första alldeles klart, att när vi här tala om en frivillig överenskommelse, som staten har träffat med ett företag, så är denna frivillighet ändå till ganska väsentlig del helt visst ett sken. Jag kan inte bedöma hela sammanhanget i uppgörelsens tillkomst, men det är väl alldeles tydligt, att det är staten, som har önskat detta arrangemang, och att vederbörande ha fått böja sig för denna önskan. Om det nu inte varit något tvång i förhållande till själva företagen, så låt oss ändå komma ihåg att det

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

här gäller en pålaga, som ju egentligen — som alla *indirekta* skatter — drabbar konsumenterna, i detta fall konsumenterna av halvfabrikatet. Att det gentemot dem är frågan om det tvång, som ligger i beskattningens natur, kan det ju inte råda någon som helst tvekan om. Att nu ett sådant tvång här kunnat etableras, beror på varjehanda förhållanden, som jag inte kan i allo överblicka. Klart är i varje fall, att ett viktigt moment i själva transaktionen är handhavandet av prisregleringslagen. Detta, att priskontrollnämnden ger tillåtelse till en höjning av priset utöver vad som är betingat av produktionskostnader o. s. v., en höjning som uteslutande betingas av en önskan, att staten skall få dessa 15 procent i sin hand för det ändamål staten vill tillgodose: Bolidens linbanor — detta är väl ändå, det vill jag hävda, en användning av prisregleringslagen för ett syfte, som icke är avsett. På denna väg har det, låt vara skenbart under frivillighetens form, kommit till stånd någonting som har en utomordentlig likhet med den typiska indirekta beskattningen: acciser, tillverkningskatter o. s. v.

Nu framskymtar i herr statsrådets svar, som sagt, den tanken, att om staten nu överhuvud taget är med i denna transaktion, så är statens medverkan dock en bagatell, en detalj i det hela. Det är ju ungefär som om tillverkarna av halvfabrikat stode i direkt förhållande till Boliden, och vi kunna inte tala om någon beskattning eftersom det inte blir någon vinning för kronan.

Ja, det är inte så alldeles säkert. För min del har jag i varje fall alltid hävdad, att en »pålaga» — som regeringsformen uttrycker sig i sin § 73 — drabbar det svenska folket, för vilket ändamål staten än vill använda den, alltså vare sig staten tar in medlen i sina egna kassor och använder dem till sina egna ändamål i allmänhet, eller om det är något speciellt intresse, som den vill använda pengarna till. Denna tankegång kom på den tid, då riksdagen var intresserad av konstitutionella frågor, under det förra världskriget, till uttryck i en ganska celeber fråga. Regeringen hade nämligen då på egen hand beslutat en s. k. sockeravgift. För vilket syfte? Jo, för ett syfte, som är mycket beslätat med det nu ifrågavarande. Det gällde nämligen att säkerställa sockerbetsodlingen i landet. Vissa handlande tvingades att betala en sockeravgift till sockerbetsodlingens i landet säkerställande, och åtgärden försvarades med att avgiften icke skaffade staten någon vinning. Från de partiernas sida, som nu utgöra en överväldigande majoritet i svenska riksdagen, hävdades det då med bestämdhet, att man inte fick resonera på det sättet. En beskattning blir inte mera rättfärdig därför att den göres till vissa speciella behovs tjänst.

Det som gör att jag har tillåtit mig att ta upp denna sak är naturligtvis icke det speciella fallet i och för sig, utan det är det att jag har en känsla av att vi äro inne på en väg som kan föra oss mycket, mycket långt. Jag frågar mig, och jag frågar herr statsrådet: vad finns det egentligen med de tankegångar, som här ha legat till grund för regeringens beslut, för hinder för att regeringen på detta vis lägger en indirekt skatt, en accis, på ungefär vilken näring som helst, som står under statens kontroll? Och det gör ju varenda näring för närvarande. Vad är det för hinder att man går fram på det sättet och sålunda skär av en väsentlig del av riksdagens beskattningsmakt?

Anledningen till att vi kommit in på denna väg är naturligtvis den, att vi röra oss med begreppet om frivilligheten, som spelar så stor roll icke bara på denna punkt utan i hela vår krisförvaltning. Ingen kan vara mera glad än jag åt alla de frivilliga insatser i folkhushållningens tjänst, som göras för närvarande — det vill jag med allt eftertryck stryka under. Men frivilligheten är av värde och betydelse endast i den mån den verkligen är äkta, och det finns så

*Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruv-
aktiebolag. (Forts.)*

mycket s. k. frivillighet som i själva verket är sken och bländverk. Det är ju nämligen så att företagare, organisationer och enskilda människor väl veta i våra dagar, att staten är utrustad med en väldig arsenal av tvångsmedel av olika slag gentemot den enskilde, som inte vill foga sig i statens önskningsar. Man kan indraga tillstånd, licenser, tilldelningar och jag vet inte vad. Ibland hotas det kanske direkt med sådana åtgärder, ibland föras förhandlingar och samtal i mera kordial form. Men å ömse håll har man vetskap om detta enkla faktum. Det är inte något ont att säga om det, men det är på det sättet. Vi ha kommit in i det läget, att medborgarna nu för tiden icke riktigt veta, när deras plikter börja och när friheten tar slut. Vi röra oss med en mängd svävande mellanformer mellan statliga ålägganden och sådana här anmaningar och vädjanden till frivilliga insatser. I realiteten har man kommit dithän, att näringslivet i mycket stor utsträckning fått karaktären av ett slags statsorgan; man brukar t. ex. i kommissionerna tala om näringsidkare såsom agenter och förmedlare av den och den statliga rörelsen. Men man försummar icke att begagna den ur konstitutionell synpunkt betydelsefulla fiktionen, att man här rör sig med en frivillighet. Denna frivillighet har nämligen den mycket stora betydelsen, att riksdagen genom den ställes utanför. Ty krav på riksdagens medverkan uppställer regeringsformen endast i sådana fall, då det gäller att rikta ett krav på medborgaren, då det gäller att ålägga honom någonting, medan däremot regeringsformen ställer sig alldeles likgiltigt för de saker, som medborgarna frivilligt kunna vara så snälla att ge åt kronan.

Hur hänger detta ihop, hur har denna ordning överhuvud kunnat uppkomma? Jo, förklaringen ligger naturligtvis, som jag antytt, i denna arsenal av tvångsmedel, som staten har till sitt förfogande. Det beror därpå, att näringslivet på olika punkter är beroende av statens tillstånd till det ena och det andra, som skall företagas. Staten har befogenheter av mångahanda slag att ingripa i deras förhållanden. För mig framstår det såsom något utomordentligt angeläget, då sålunda myndigheterna utrustas med befogenheter av olika slag — jag tar som exempel prisregleringslagen, importförbuden med importlicenser, regleringar enligt beslagsförordningar, handelsregleringsförordningar o. s. v. — att man i varje särskilt fall noga överväger, för vilket syfte myndigheterna använda de utomordentligt vidsträckta befogenheter, som de ha till sitt förfogande. Principen bör vara den, att dessa ingalunda få begagnas för vilket syfte som helst. Men jag befarar, att den tanken lätt kan innästla sig inom kristidskommissioner och liknande myndigheter, att de kunna begagna sådana här formellt obegränsade maktmedel för nära nog vilka syften som helst som de vilja fullfölja, och däribland särskilt, vilket blir det ömtåligaste av allt, för tillgodoseende av statens ekonomiska intressen. Vi ha just här ett fall, där prisregleringslagen är använd i sådant syfte; något liknande förekommer i sådana fall, då t. ex. staten utfärdar ett importförbud och sedan ger importlicens under villkor att vederbörande importör gör en eller annan ekonomisk prestation. Sådant förekommer ju i de bekanta clearinganordningarna. Här föreliggande enligt min mening fall, då befogenheter, som äro till för helt andra syften, ha använts till det för dem främmande syftet att skapa ekonomisk vinning åt staten.

På det viset föreligger det en risk för att vårt statsklick i det långa loppet undermineras. Det vilar på att svenska folkets representanter skola ge sitt samtycke till tvångsinsatser mot medborgarna; det är däri svenska folkets berömda urgamla rätt att sig självt beskatta grundar sig. Men det blir inte någon plats för utövning av denna rättighet, ifall staten glider in på den bekväma utvägen att inte arbeta med tvånget såsom ett medel utan i stället

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

hjälpa sig fram med de s. k. frivilliga överenskommelserna och lyckas däri av den anledningen — här stryker jag under en mycket väsentlig punkt — att vi nu ha att räkna med människor, som inte äro fria längre utan i allt sitt leverne beroende av statsmyndigheterna, medan vi däremot ha en regeringsform, som rör sig med fiktionen att det finns fria medborgare här i landet.

Jag ber, att jag icke måtte bli missförstådd. Jag har inte någon romantisk önskan om återgång till det tidigare läget. Jag säger ingenting ont om den ordning, vi nu ha, jag bara konstaterar dess konsekvenser i konstitutionellt hänseende.

Men låt mig nu för ett ögonblick acceptera herr statsrådets tankegång, att det här ändå inte är något grundlagsstridigt: att man formellt hållit sig inom grundlagens ram, att det ändå är frivillighet det gäller. Jag skulle vilja säga, att även om man utgår från ett sådant betraktelsesätt, kan man törhända komma till ett annat resultat vid bedömande av den konstitutionella frågan än vad herr statsrådet gjorde. Herr statsrådet resonerar väl på följande sätt: grundlagen står kvar, den får gälla i de fall, som den hänför sig till; däremot får dess regler inte någon tillämpning på det helt nya område, som vuxit upp under krisförhållandena, området för de s. k. frivilliga överenskommelserna med näringslivet.

Herr statsrådet känner väl sålunda icke i detta läge något behov av att ge grundlagarna en tolkning och tillämpning i överensstämmelse med deras ursprungliga anda, känner icke något behov att sörja för att riksdagen skall få en maktställning, som i det nuvarande läget ungefärligen motsvarar den ställning den haft förut, utan herr statsrådet håller sig strängt till bokstaven och säger att det här är helt utanför grundlagens bokstav. Jag tillåter mig utveckla tankegången, utan att påstå att den precis är herr statsrådets, därhän, att vår gamla ärevördiga grundlag alltså må stå kvar sådan den är. Livet pulserar vid sidan av den, men den står kvar på samma sätt som t. ex. den till synes besynnerliga § 75 i vår regeringsform, som talar om hur markegångstaxor skola fastställas. Man undrar, varför grundlagen skall sysselsätta sig med den saken. Jo, den gör det ju därför att den var av särskild betydelse förr med hänsyn till sin inverkan på grundskatterna. Nu står denna § 75 kvar i regeringsformen såsom ett ärevärdigt minnesmärke från en svunnen tid.

Vad jag nu fruktar är naturligtvis att vi kunna komma till en tid, då även beskattningsparagraferna stå kvar såsom lika ärevärdiga minnesmärken från en svunnen tid.

Jag har en helt annan syn på detta problem än den herr statsrådet gav uttryck åt. Jag menar nämligen att det just i en brytningstid, då vi komma in i helt nya förhållanden, eftersom hela vårt närings- och samhällsliv ställes på en annan fot än förut, är angeläget att värna och utveckla vår författnings grundtankar, så att man, även om man tycker att deras bokstav inte är tillämplig, i varje fall ser till att deras anda blir gällande. I viss mån får man därvid kanske slå in på nya banor, men det gäller att vidhålla gamla grundtankar.

Jag skall be att få återropa vad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade häromdagen i denna kammare. Han sade, att just i en kristid är det angelägnare än någonsin för en rättsstat att lagstifta, med andra ord att se till att rättsutvecklingen befinner sig i takt med de faktiska förhållandenas utveckling. Annars står rätten där såsom ett rudiment, som inte mäktar så att säga ta sig an samtidens problem. Det är precis enahanda synpunkter som jag tillåtit mig att urgera på det konstitutionella livets område.

Jag känner ju den invändning, som ofta framkommer i sådana här sammanhang, att det är gott och väl med dylika synpunkter, men det går inte för sig

*Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruv-
aktiebolag. (Forts.)*

att riksdagen blandar sig i allt sådant utan det måste i alla fall regeringen sysselsätta sig med. Jag medger det, och jag medger det helt och fullt. Men vad jag inte kan medge är, att det vore omöjligt för regeringen att reda upp sådana här saker på förhand. Då regeringen ställes inför nya problem, då den kommer in på den tanken att tillämpa ett nytt tillvägagångssätt såsom i detta fall, ett tillvägagångssätt som åtminstone tangerar riksdagens rätt — så långt kunna vi väl vara ense, herr statsrådet och jag — varför skulle inte regeringen då kunna komma förtroendefullt till riksdagen och — icke precis lägga fram detta avtal för att sedan avvakta riksdagens godkännande därav, ty det förstår jag att man inte kan för riksdagen, men — tala om för riksdagen att det i vissa lägen blir behövt att anordna en indirekt beskattning av vissa fabriker för att därmed främja vissa andra företag? Man kan lägga fram detta på samma sätt som man i fjol lade fram frågan om utjämnandet av marknadspriserna på vissa förmödenheter, den s. k. clearingen; man kan lägga fram saken generellt och be att få ett generellt godkännande. Man kan be att riksdagen tänker sig in i saken och ser efter, om den har något att invända emot att man gör så och så. När man fått denna fullmakt, kan man gå vidare. På så sätt kommer man först och främst ifrån det där tråkiga och efter våra svenska begrepp så osympatiska system, som vi ofta fått uppleva i riksdagen, att Kungl. Maj:t först vidtager en sådan åtgärd, som har betingats av det utomordentliga läget, men som i varje fall ligger långt ute på det konstitutionellt tillätligas gränsmarker, och sedan skaffar sig riksdagens godkännande efteråt. Så gick det till då förmalningsersättningen för första gången infördes, så gick det till med clearingförfarandet — först anordnade Kungl. Maj:t clearing i en del fall och efteråt begärdes riksdagens godkännande — och så har det skett i en fråga, som riksdagen just inte har uppmärksammat men som herr statsrådet snuddade vid i sitt anförande, nämligen då Kungl. Maj:t under föregående år träffade ett mycket stort antal avtal om leveranser av för folkhushållningen viktiga varor, vilka avtal, om jag inte misstar mig, gälla många tiotal miljoner kronor. Först sedan avtalen ingåtts har det kommit en sorts hemställan om godkännande av åtgärden, så tillvida nämligen att saken anmälts i statsverkspropositionen. Men särskilt kommer man naturligtvis ifrån det system, som tycks ha varit avsett att tillämpas i detta fall, nämligen att saken skulle skötas av regeringen helt och hållet på egen hand utan att man brydde sig om riksdagen.

Nu lär herr statsrådet möjligen tänka att bakom dessa funderingar står en ensam man, som tagit till sin uppgift att i denna vilda tid i alla väder slåss för sådana där förlegade konstitutionella synpunkter; det må vara hans respektabla hobby, det spelar ändå inte någon större politisk roll — i varje fall bryr sig inte riksdagen om sådana saker. Jag tror att den tanken är alldeles riktig. Såvitt jag kunnat bedöma stämningen bland mina kamrater här i riksdagen, är det verkligen så att det inte finns något intresse för dessa saker; det är den nakna sanningen. Riksdagen är tillfreds med att arbeta i gamla invanda former; och att en helt ny värld nu utvecklar sig vid sidan av riksdagen, där konungen nu i stället råder på egen hand, tror jag att de flesta inte bryr sig så mycket om. Men, herr statsråd, jag ser inte heller problemet så, att det här är fråga om två parter, som tvista om vars och ens rätt och hävda sina intressen gentemot varandra, utan så, att vi i dessa tider skola förena oss i det gemensamma intresset att behålla riksdagen i den ställning och det ansvar som den har haft och allttjämt bör ha i svenskt statsliv.

För det ändamålet är det inte nog att respektera bokstaven i vår under helt andra levnadsförhållanden tillkomna regeringsform — jag upprepar, att jag inte vill riktigt erkänna att ens det har skett i detta fall — utan det gäller ock-

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

så att se till att riksdagen får sin skäligen andel i sådana viktiga, i folkets liv djupt ingripande avgöranden, som påkallas av nutidens förhållanden.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Jag beklagar, att herr Herlitz icke var tillfredsställd med den del av folkhushållningsministerns svar, som berörde den konstitutionella sidan av detta ärende.

Herr Herlitz tycks alltjämt vilja göra gällande, att de åtgärder, som här ha vidtagits, icke stå i full överensstämmelse med grundlagens bestämmelser och i varje fall icke överensstämma med grundlagens anda. Jag fattade icke fullt klart, om herr Herlitz ansåg, att den anordning, som vidtagits, verkligen är en beskattning, men i varje fall gjorde herr Herlitz gällande, att den är en åtgärd som står beskattningen mycket nära och som närmast är jämställd med indirekt beskattning.

Jag kan icke för min del ansluta mig till den uppfattning, som herr Herlitz framfört, utan jag finner, att denna åtgärd är icke endast konstitutionellt för- svarlig utan fullt tillätlig.

I fråga om detta arrangemang äro vi ense om att det var lämpligt att det vidtogs vissa åtgärder för att kopparproduktionen skulle ökas. Om vi skulle kunna få fram en ökning av kopparproduktionen i landet, måste det företag, som är vår främsta kopparproducent, nedlägga mycket betydande kapitalbe- lopp för utvidgning av sin verksamhet. Enligt vanliga affärsmässiga regler är det riktigt att kapitalinvesteringar av den art, som här göras, få avskrivas på mycket kort tid, och därför måste en särskild ersättning för de förhöjda kostnaderna utgå till kopparproducenten. Då hade man ju alltid den väg att gå, som låg närmast till hands, nämligen att höja kopparpriset. Om priskontrollnämnden, efter det att denna överenskommelse om utvidgning av koppar- produktionen träffats, hade slagit in på denna väg och medgivit en höjning av kopparpriset, hade väl icke några som helst anmärkingar kunnat riktas emot ett sådant tillvägagångssätt utan det skulle ha varit i full överensstäm- melse med den verksamhet, som priskontrollnämnden utövar, och med de prin- ciper, som bruka ligg till grund för priskontrollnämndens beslut. En hel del praktiska skäl gjorde det emellertid olämpligt att i detta fall lägga prisför- höjningen direkt på kopparn, och folkhushållningsministern har i sitt svar an- givit dessa skäl. När man därför sökte efter en annan väg för att ordna denna prisförhöjning, fann man det ur flera synpunkter vara lämpligt att lägga pris- förhöjningen på halvfabrikaten av koppar; i stället för att lägga en prisför- höjning på råvaran koppar, där den rätteligen borde ha lagts, lade man den på halvfabrikat av koppar, och eftersom hela denna prisförhöjning motivera- des med att kopparproducenten skulle få ett högre pris för sin vara, måste gi- vetvis den prisförhöjning, som medgavs i fråga om halvfabrikaten, komma kopparproducenten till godo. Då infördes här reservförrådsnämnden, som skulle till kopparproducenten överlämna de medel, som kommo in genom prisförhöj- ningen. Jag kan inte finna att detta är en beskattning eller att det ens tange- rar en beskattning.

Det är framför allt två skäl, som kunna åberopas för att det här icke är fråga om en beskattning. Det är dels det skäl, som herr Herlitz här själv har anfört, nämligen att det är fråga om en frivillig överenskommelse. Herr Her- litz fäste emellertid icke mycket värde vid att det var en frivillig överenskom- melse, och han talade till och med om att staten, då den förhandlade i denna fråga, inte förhandlade med fria medborgare utan med personer och företag som befunno sig i ett tvångsläge. Det är givet, att frivilligheten är relativ och att den blir det i en tid som denna, då staten på betydligt starkare sätt

*Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruv-
aktiebolag. (Forts.)*

än eljest lägger sin hand över näringslivet, men det är dock en frivillig överenskommelse som träffats, och vi få väl inte räkna med att enskilda medborgare och företagare känna sig så tryckta av staten att de skulle gå med på ungefär vad som helst. Jag är övertygad om att, därest kommissionerna eller Kungl. Maj:t eller andra statsmyndigheter skulle försöka att på frivillighetens väg pålägga den ena bördan efter den andra, näringslivets representanter säkerligen skulle vara på sin vakt och vägra att gå med på sådana frivilliga överenskommelser, som de funne innebära orimliga krav. Det finns många vägar, på vilka de i så fall kunna göra sina synpunkter gällande, och just detta, att det kommer till stånd en frivillig överenskommelse, är väl ett uttryck för att parterna finna densamma vara rimlig och de i densamma innefattade villkoren icke vara stötande.

Även om man erkänner frivillighetens relativitet, måste man alltså tillerkänna den ett visst värde och medgiva att, i och med att en frivillig överenskommelse träffats, båda parterna dock äro ense om att det är ett rimligt sätt att ordna frågan.

Vidare talar emot denna uppfattning att det skulle vara en beskattning den omständigheten, att det här icke alls har varit fråga om att tillföra staten några inkomster. Staten har icke träffat några överenskommelser om prisförhöjning på halvfabrikat av koppar för att staten skulle öka sina intäkter eller för att staten skulle få medel för vissa utgifter. Det är överhuvud taget icke härvidlag fråga om statsinkomster utan det är, som jag nämnt, endast en fråga om att på ett lämpligt sätt placera den prisförhöjning, som visat sig nödvändig att genomföra. Staten räknar inte med att få några som helst inkomster av detta. Penningarna passera alltså i detta fall, av rent praktiska skäl, genom statens händer via reservförrådsnämnden. Dessa två omständigheter tycker jag gör att man här överhuvud taget inte kan tala om beskattning.

Herr Herlitz framhöll emellertid, att även om man skulle gå med på detta resonemang och säga att, då det här gäller en frivillig överenskommelse, kanske det inte är beskattning, skulle det dock strida emot grundlagens anda att Kungl. Maj:t träffar sådana här uppgörelser. Jag kan icke finna att herr Herlitz har rätt i detta påstående heller. Det strider icke mot grundlagens anda att man gör ett sådant praktiskt arrangemang för att placera ut en prisförhöjning på sätt som här har skett.

Herr Herlitz påpekade i något sammanhang att man har använt prisregleringslagen för ett ändamål, som den aldrig varit avsedd för, och herr Herlitz var i det sammanhanget inne på att man använt prisregleringslagen för att skaffa staten pengar. Det är detta resonemang, som jag tycker är så oriktigt. Man har överhuvud taget icke vidtagit dessa åtgärder för att skaffa staten pengar, utan man har av praktiska skäl sagt, att den prisförhöjning på koppar, som är nödvändig, skall läggas på halvfabrikat av koppar i stället för på råkopparn.

Till slut framhöll herr Herlitz, att Kungl. Maj:t borde ha gått till riksdagen med denna fråga och inte gjort som Kungl. Maj:t brukar göra, nämligen först vidtaga en åtgärd och efteråt begära riksdagens godkännande därav. I detta fall kan jag lugna herr Herlitz. Kungl. Maj:t har icke någon avsikt att komma till riksdagen och begära dess godkännande av denna åtgärd, eftersom det enligt vår mening icke finns någon anledning att underställa riksdagen den frågan. Det gäller en vanlig prisförhöjning, som kanske tagit något ovanliga former, men icke något annat, och det finns ingen skyldighet enligt grundlagen för Kungl. Maj:t att underställa riksdagen förslag om åtgärder av denna beskaffenhet.

Ang. viss överenskommelse mellan industrikommissionen och Bolidens gruvaktiebolag. (Forts.)

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag skall inte fortsätta diskussionen med statsrådet Bergquist angående det statsrättsliga och överhuvud taget rättsliga bedömandet av de här vidtagna åtgärdernas kvalitet, redan därför att jag medger, att man här kommer in på svåra och subtila frågor, men även därför, att jag inte kan påräkna något intresse från kammarens sida för ett djupare inträngande i dem.

Bara en sak vill jag stryka under, som jag håller rätt styvt på, nämligen att det icke kan vara riktigt, då herr statsrådet säger, att detta icke är någon beskattning av den anledningen att det här icke gäller att tillföra staten några inkomster. Därvidlag vill jag bara under åberopande av vad jag sade i mitt förra anförande bestämt stryka under, att meningen i regeringsformens § 73 är en annan och att det är en pålaga, om man av folket kräver ekonomiska prestationer, vare sig de göras till förmån för statskassan eller de gå direkt till några enskilda intressen.

Som herr statsrådet så riktigt påpekade, var det väsentliga för mig kanske icke här att taga upp precis en debatt om grundlagstolkning utan att hävda detta krav på ett, om jag så får säga, friare tillgodoseende av konstitutionella synpunkter. Herr statsrådet sade, att han inte kunde medgiva det riktiga i mitt uttalande om att åtminstone grundlagens anda krävde riksdagens medverkan i detta fall. Jag skall kanske be att få uttrycka mig en smula tydligare. Jag använde nog uttrycket grundlagens anda, men det är icke det väsentliga för mig, huruvida denna åtgärd överensstämmer med, om vi så få säga, andan i den gamla 1809 års regeringsform. Det väsentliga är att ta tiden sådan den är, att se dess helt nya förhållanden och att sörja för att riksdagen i detta nya läge får en plats i svenskt statsliv, som ungefärligen motsvarar den plats, som den enligt regeringsformen hade i ett äldre tidsskede. Så ungefär skulle jag vilja precisera min tanke.

Ang. förbud mot avverkning av gamla lövträd m. m.

Herr statsrådet **Domö**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Fredrik Ströms interpellation angående förbud mot avverkning av gamla lövträd m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Ström till cheferna för jordbruks- och folkhushållningsdepartementen riktat vissa frågor av följande innebörd: 1) Ha några åtgärder vidtagits för att under rådande förhållanden skydda de naturvärden som ligga i landets bestånd av lövträd, i synnerhet ekar, 2) Kunna dessa värden komma att skyddas genom ett förbud mot all avverkning av ek och andra gamla lövträd på kronojord eller genom ett allmänt förbud mot avverkning av dylika träd över en viss storlek, 3) Kan en hemställdan förväntas till vederbörande kommissioner att uppmana till sparsamhet med avverkning av dylika lövträd, samt 4) Planeras några åtgärder, som uppmanra till ökat tillvaratagande av savskalad granbark till garveriindustrien.

Då det närmast torde ankomma på mig att besvara dessa frågor får jag i anledning härav anföra följande:

Statsmakterna ha, alltsedan de av krisförhållandena föranledda ökade vedavverkningarna påbörjades, haft sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål. Bränslekommissionen har såväl under förra året som i år vidtagit åtgärder för att ekskogen skall i görligaste mån bevaras. I sådant syfte har bränslekommissionen för vederbörande kristidsstyrelser framhållit vikten av att avverkningen av ek följes med ständig uppmärksamhet samt anmodat styrelserna beakta, att ålagd avverkningsskyldighet icke bör få vara anledning till icke önskvärda ingrepp i en fastighets ekbestånd. Nedsättning av den

Ang. förbud mot avverkning av gamla lövträd m. m. (Forts.)

ålagda kvantiteten bör under dylika förhållanden övervägas. Därjämte har bränslekommissionen i cirkulärskrivelse till skogsvårdsstyrelserna i Götaland och Svealand med undantag av Värmlands och Kopparbergs län i januari i år framhållit, att kommissionen funnit det önskvärt och påkallat, att jämväl skogsvårdsstyrelserna följa frågan om avverkning av ekved med uppmärksamhet, varvid kommissionen bland annat hemställt, att styrelserna måtte till kommissionen inrapportera, om tendenser iakttoges, som tydde på att ekavverkningarna finge en omfattning, som kunde väcka farhågor för ekskogens fortbestånd.

Vidare har bränslekommissionen i februari i år till samtliga avverkningspliktiga skogsägare i landet utsänt ett meddelande, vari kommissionen framhållit vikten av att landets ekskogar sparas och icke bli föremål för avverkning för bränsleändamål. Att bränslekommissionen, såsom i interpellationen anmärkts, utfärdat auktorisation för uppköp av ekved för garvämnesindustrien beror på att vedvirke överhuvud taget icke får uppköpas från skogsägarna utan auktorisationsförfarande. Auktorisationen är alltså icke något tecken på att särskilda anspråk ställas på ekskogarna.

Vad särskilt angår naturskyddssynpunkterna må framhållas, att skogsvårdsstyrelserna i samförstånd med bränslekommissionen vid utstämpling av virke taga all möjlig hänsyn till dylika synpunkter. Bränslekommissionen har uppgivit sig ha för avsikt att vid utsändande av avverkningsbesked för nästa säsong särskilt uppmana skogsägarna att spara dungar av äldre skog eller vackra enstaka träd och i övrigt taga hänsyn till landskapsvårdande intressen.

Något förbud mot avverkning av ek och andra gamla lövträd torde knappast vara lämpligt att genomföra. Naturskyddsintressena böra helst tillvaratagas på frivillighetens väg med lämplig uppmuntran från myndigheternas och de ideella sammanslutningarnas sida. Eventuellt bör fridlysning enligt lagen den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande ifrågakomma. Vad beträffar naturskyddet på kronojord torde anledning saknas att vidtaga särskilda åtgärder, enär domänstyrelsen, som förvaltar egendomarna, sedan rätt lång tid tillbaka ägnar stort intresse och uppmärksamhet åt naturskyddsfrågor.

Vad slutligen angår frågan om tillvaratagande av savskalad granbark uppmuntrar bränslekommissionen i år liksom föregående år till avverkning av savskalad granmassaved genom att tillåta ett högre pris vid inköp av sådan ved. I detta avseende samverkar kommissionen med garvämnesindustrien. Därjämte har domänstyrelsen anmodat samtliga jägmästare att, i den mån avverkning av massaved förekommer under savtiden, verka för att granbarken tillvaratages av vederbörande huggare för garveriändamål, varvid huggarna tillsvidare må utan särskild avgift tillgodogöra sig barken. Även om en ökad granbarksskörd underlättar garvämnesindustriens råvaruförsörjning, måste dock ekveden förbli den huvudsakliga råvaran på grund av att enbart granbark ej är tillfyllest.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt varma tack till herr statsrådet för det svar, han nu avgivit och som till nästan hundra procent motsvarar de önskemål, man skulle kunna ställa på ett gynnsamt svar i denna angelägenhet. Det är positivt och, vad som är huvudsaken, det röjer ett intresse för denna viktiga fråga som är synnerligen glädjande.

Jag skulle vilja säga att utav de fosterländska värden som vi äga är just den svenska naturen ett av de allra väsentligaste och yppersta, och landskapsbilden, sådan den lever i folkets minne och fantasi, är utav en oerhörd betydelse för att hembygdskänslan skall hållas levande genom generationerna. Det är, som en gammal man en gång sade till mig, så, att »en gammal ek och en gammal lönn äro en oersättlig glädjekälla för mig». Det var en gammal skomakare

Ang. förbud mot avverkning av gamla lövträd m. m. (Forts.)

som sade det, och jag har många gånger senare kommit att tänka på vad berömda filosofer ha skrivit om de ringes rikedomar. En bygds silhuett är till mycket stor del beroende av att inte en lövträdsvegetation eller ett enstaka träd, som ger bygden dess karaktär, fullständigt förfares. Och våra lövängar bilda i det fallet Sverige i miniatyr. Vårt folk har i naturen sin fantasi rötter. Vi måste därför se till att skydda dess klenoder, och det är med stor förväntan, som man motser, att åtgärder vidtagas i denna riktning, vilka vi kunna förvänta efter det svar som nu har avgivits.

Det har verkligen förväntat mig, det måste jag säga, att jag efter det jag väckt denna interpellation har fått en massa brev från håll, där jag icke beräknat att man skulle vara intresserad för denna sak, nämligen från industriidkare, möbelfabrikanter och hantverkare i vissa delar av Sverige, vilka påpekat nödvändigheten av att man håller det svenska lövskogsbeståndet vid makt. Det är sålunda inte bara en ideell fråga, utan det är tydligen en stor praktisk fråga, och jag vill ingalunda förneka, att vad statsrådet på slutet av sitt svar sade om att man också måste ha ekbarken för att kunna upprätthålla garvämnesindustrien har en stor nationalekonomisk betydelse. Jag anser visst inte, att man skall utfärda något slags allmänt förbud att tillgodogöra sig ekskogen i vårt land, utan jag vill endast att de träd, som bilda silhuetter i bygderna, skonas. Kan det ske på frivillighetens väg, är det, det medger jag, så mycket bättre. Men vi ha en fornminneslag, som nu ligger på riksdagens bord och som skall bidra till att stärka skyddet för våra fornminnen och kulturminnen. Jag antar att även naturminnen finnas av samma valör, och det skulle sålunda kunna tänkas, att även ett förbud utöver en fridlysning skulle kunna genomföras. Men huvudsaken är, att en anda förefinnes som den, som genomgår statsrådets svar. Sedan den enskilde sett det allmännas intresse, tror jag att han skall känna sin plikt i denna sak och förfara med varsam hand, när det gäller att tillgodogöra sig en nationalekonomisk och privatekonomisk inkomstkälla som berör vår svenska natur. Man borde utfärda den parollen, att det borde planteras två lövträd för varje lövträd som avverkas. Då skulle vi kunna hoppas på att lövträdsbeståndet i vårt land skulle tillväxa. Hittills har det nog sakta avtagit, och fara är att det så småningom kommer att lida allvarligt intrång.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få tacka herr statsrådet. Jag hoppas, att hans ord måtte falla i god jord!

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 235, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, angående utbyte av en kronan tillhörig tomt inom Torsby municipalsamhälle.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herrar *Ekströmer* och *Nordenson* väckta motionen, nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 81, angående överlämnande till särskilt utskott av vissa till statsutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

På framställning av herr talmannen beslöts att det föreliggande, endast en gång bordlagda ärendet skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 231, angående anslag till vissa statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter;

nr 233, angående överskridande av viss anslagspost i den för överståthållarämbetet fastställda avlöningsstaten; samt

nr 236, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredkapsorganisation för budgetåret 1942/43.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1942/43 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bosättningslån jämte en i ämnet väckt motion. *Ang. statens bosättningslån.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 180 framlagda förslag och med avslag å motionen II:285 godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1942 förordade ändrade grunder för statliga bosättningslån;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts berörda förslag för budgetåret 1942/43 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud ett förslagsanslag av 27,000 kronor;

2) till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken ett förslagsanslag av 60,000 kronor;

3) till Statens bosättningslån: Viss upplysningsverksamhet ett anslag av 15,000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Statens bosättningslånefond ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I motionen II:285, av herr *E. Håstad* m. fl., hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition i anslutning till vad i motionen anförts ville uttala, att förslagsvis en fjärdedel av beviljat bosättningslån borde avskrivas för varje barn från och med det andra, som under lånetiden fötts inom låntagarens äktenskap, såframt ej låntagarnas ekonomiska förhållanden vore sådana, att amorteringen för dem icke erbjöde några svårigheter.

Herr **Wistrand**: Herr talman! I förevarande ärende rörande statens bosättningslån har besparingsberedningen gjort en del förslag och erinringar, som

'Ang. statens bosättningslån. (Forts.)

enligt min mening böra föranleda en verklig undersökning. Utskottet har emellertid, i enlighet med departementschefens förslag, hemställt, att vad besparingsberedningen anfört först måtte prövas av befolkningsutredningen. Här emot är ju i och för sig inte någonting att anmärka. Dock måste jag uttala mina farhågor för, när denna fråga kommer att behandlas inför detta forum, att besparingssynpunkterna kunna komma rätt mycket i skymundan. Här gäller det ju inte att göra några inskränkningar i institutets sociala verkningar — åtminstone har besparingsberedningen inte haft någon sådan tanke. Den har närmast syftat till åtgärder för att man skall kunna vinna en bättre kontroll över medlens användning. För närvarande kan man säga, att det föreligger praktiskt taget ingen kontroll alls över att medlen bli använda för det ändamål de äro avsedda för.

Det är enligt min mening beklagligt, att man inte ansett denna fråga vara värd en särskild utredning. Då så inte varit fallet, utan den nu kommer att bli föremål för befolkningsutredningens undersökning, har jag endast velat understryka, att befolkningsutredningen bör ha ögonen mycket noggrant fästade på just dessa av mig påtalade svagheter i utformningen av detta institut. För att det skall vinna fullt förtroende, är det nödvändigt att man inför en verklig kontroll på medlens användning.

Herr Linnér: Herr talman! Även jag måste uttala ett beklagande över den negativa hållning, som departementschefen och efter honom utskottet ha intagit till en utredning om förbättrad kontroll. Jag grundar denna ståndpunkt på de iakttagelser jag har kunnat göra såsom ordförande i mödrahjälpsnämnden. Vid de undersökningar, som göras före mödrahjälpsansökningarnas behandling, infordrar man upplysningar angående de sökandes ekonomiska ställning, bland annat deras skuldsättning. Det är ganska vanligt, att det av ansökningen och utredningen framkommer, att sökanden har ett statens bosättningslån, t. ex. på 800 kronor, som är ett rätt ofta förekommande belopp. När då samtidigt från sökanden begäres mödrahjälp till sådana ting som sängutrustning eller linne eller andra synnerligen primära artiklar, frågar man sig: Vartill har då bosättningslånet blivit använt? När man gör en närmare undersökning genom barnavårdsnämnden, finner man att bosättningslånet icke har använts på det sätt som hade varit önskvärt.

Jag skall nämna endast ett par exempel. I ett fall kom barnavårdsombudet till ett hem och talade med sökanden, hustrun, om vad hon skulle behöva. Då sade hustrun: »Jag behöver linne mycket väl.» — Ja, det var ju ett mycket behörigt behov att täcka med mödrahjälpsmedel. Men så sade ombudet: »Ni har ju ett väldigt fint skåp där, det är ju ett linneskåp, då har Ni väl också linne?» — Då blev hustrun litet generad och sade: »Nej, det ha vi just inte.» — »Får jag titta i skåpet?» frågade ombudet. Det fick hon. Då fann hon, att skåpet, som väl kostat en 400 kronor eller något sådant, var absolut tomt med undantag av att det låg två hattar i det.

På ett annat ställe förekom samma sak. Det var en blivande moder som sökte mödrahjälp till en sängutrustning. När barnavårdsnämndens ledamot kom till henne, fann hon att hemmet hade en nyinköpt fin-möbel. Hon undrade då, om de inte hade använt något av bosättningslånet till sängutrustning. Det hade de inte gjort, utan deras bäddar voro ytterst primitiva.

Jag nämner bara dessa två exempel — de skulle kunna mångfaldigas — för att visa, att bosättningslånen för närvarande icke alltid användas på det bästa sättet. Jag tror snarare att det ofta går till på det viset, att det är en slags kombination mellan ett affärsintresse att sälja dyrbara ting, där man försäk-

Ang. statens bosättningslån. (Forts.)

rar sig om betalning genom anlåtande av ett statens bosättningslån, och en naiv fåfånga att bortsett från de verkliga behoven få uppvisa ett till det yttre prydligt och väl utrustat hem. Man kan inte bortse ifrån, att det är så i ganska många fall. Man kan givetvis inte åstadkomma ett statistiskt belägg för detta, men jag tror att iakttagelserna äro så pass rikliga, att man får utgå ifrån, att det är så i åtskilliga fall. Om det nu är så, frågar man sig: Är det inte önskvärdt att kontrollen förbättras så att pengarna komma till den användning, för vilken de äro avsedda, nämligen en verkligt god och praktisk utrustning till det nya hemmet?

En bättre kontroll är förvisso ett behov. Då frågar man sig vidare: Kan inte detta behov fyllas utan någon mera ingående utredning? Skulle man inte åtminstone kunna närma sig behovets fyllande genom ganska enkla anordningar? För min del tror jag att man skulle kunna göra det, och det är därför jag nu har tagit till orda.

Jag tror inte att man kan lägga denna skärpta kontroll på riksbanken. Dess avdelningskontor äro givetvis inte utrustade för detta. De göra säkert så gott de kunna, men de ha inte personal att skicka ut till en verklig undersökning och rådgivning. Därför får man nog lov att gå andra vägar.

Den naturligaste utvägen är att utnyttja ordsombuden. De ha emellertid, såvitt jag har kunnat finna, inte ens en instruktion, som ålägger dem att lämna de sökande verklig rådgivning. De skola infordra viss specifikation, men verkliga, praktiska råd tror jag knappast att de äro skyldiga att giva enligt den nuvarande instruktionen. Om man började med att ge ordsombuden en instruktion, enligt vilken de skola ge sökandena verkliga råd och anvisningar om vad de bäst behöva skaffa och på vilket sätt de bäst skola skaffa de erforderliga möblerna o. s. v., skulle redan det vara en hjälp.

En fråga i detta sammanhang är utseendet av ordsombud. Efter min uppfattning skulle den lyckligaste organisationen vara, att kvinnliga ledamöter i barnavårdsnämnden bleve ordsombud. Det blir ofta de som senare få ta hand om hemmen och hjälpa, när barnen komma. Det vore då mycket naturligt om de, som ofta äro erfarna hushållsmodrar, användes såsom ordsombud.

Det är möjligt att det kan vara vissa svårigheter att nå fram till denna organisationsform, om man inte lägger om föreskrifterna för utseendet av ordsombud. För min del skulle jag inte anse, att det skulle vara olämpligt att föreskriva, att ordsombuden skola utses av länsstyrelserna. Jag tar för givet att länsstyrelserna skulle gå den av mig föreslagna vägen, och därigenom skulle man kunna få en omedelbar förbättring till stånd. Vill man inte göra detta, kan man lämna kommunerna föreskrifter att vid utseendet av ordsombuden iaktta dessa synpunkter och särskilt uppmärksamma, att de försöka få anknytning till barnavårdsnämnderna.

Betydelsen av att man får en god organisation kommer att ökas, om man följer statsutskottets och departementschefens anvisning, att bosättningslån skola få användas även för vissa hittills icke medgivna persedlar, såsom fasta diskbänkar eller andra likartade hushållsföremål, ty även i fråga om dessa föremål är det risk för att man köper mindre praktiska eller onödigt dyrbara saker.

Det är också en annan omständighet, som bör förebyggas, nämligen att bosättningslånen användas vid avbetalningsköp. Det är en form som förekommer men som efter min uppfattning är mycket olycklig. Det bör således föreskrivas, att det inte är tillåtet att kombinera bosättningslån och avbetalningslån. Detta har uppmärksammats i propositionen. Jag tror att det är en inskränkning, som skulle kunna göras effektiv genom en tämligen enkel administrativ föreskrift.

Ang. statens bosättningslån. (Forts.)

Dessa små anmärkningar, herr talman, som direkt äro hämtade ur den praktiska erfarenheten, har jag velat föra fram i förhoppning att man, trots de negativa uttalanden som departementschefen och statsutskottet ha gjort, möjligen skulle kunna uppnå resultat med mycket enkla åtgärder. Genom dessa åtgärder skulle man kunna nå en bättre effekt med dessa statens pengar. Den bättre effekten betyder i detta fall, att statens pengar komma till verklig nytta för ett antal nybildade hem.

Herr **Björnsson**: Herr talman! Jag har haft rätt mycket att göra med riksbankens förvaltning av bosättningslånefonden och har också haft litet att göra med den granskning, som från olika håll har verkställts. Jag skall be att få instämma i det påståendet, att man naturligtvis kan konstatera, att många använda dessa medel oförståndigt och att den nuvarande organisationen inte medger någon kontroll av, huruvida en bosättningslåntagare använder sitt lån för uppgivet ändamål, och inte heller medger någon sådan rådgivning, som den siste ärade talaren efterlyste.

Vad rådgivning beträffar har man dock gjort så mycket, att man till varje lånesökande utlämnar en broschyr, som innehåller en del råd, men det är klart, att det inte gör samma effekt som en verklig, muntlig rådgivning under en överläggning. Detta skulle förutsätta, att man hade en organisation, som vore för staten mycket dyrbarare än den nuvarande ortsombudsorganisationen.

Det är naturligtvis riktigt, att riksbanken gör sig skyldig till många misstag; den lämnar ut lån till personer, som icke ha gjort sig kända för skötsamhet, vilket är en förutsättning, helt enkelt därför att ortsombuden inte alltid äro i tillfälle att kontrollera vederbörandes föregående och de utsikter, som finnas att de skola sköta sig.

De missbruk som ha förekommit äro säkert mycket färre än vad man skulle tro, om man fäster sig vid tidningsmeddelanden som ha förekommit. Det finns flagranta fall av missbruk, det är inte minsta tvivel om det. Men om man dömer efter återbetalningsviljan och den faktiskt verkställda återbetalningen, har denna rörelse visat sig vara mycket mindre förlustbringande än man från början befarade. Det visar undersökningar, som vi ha gjort.

Nu vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på att de önskemål, som särskilt herr Linnér har understrukt med rätt stor utförlighet, tillmötesgår man delvis i propositionen och utskottsutlåtandet. Man begär nämligen ett anslag på 15,000 kronor för en undersökning för bedömandet av hur man skall åstadkomma en effektiv rådgivning och eventuellt en effektiv kontroll. Jag vill emellertid säga, att det rör sig dock om lån, det är ingen present, som staten ger lånesökanden. Man får naturligtvis inte, om man inte vill förlora viktiga värden, alltför mycket kringskära en låntagares möjlighet att begagna lånet.

Jag skall inte närmare gå in på vad som anförts beträffande sådant som kombination av bosättningslån och avbetalningslån, möjligheterna att för rimlig kostnad kontrollera, att en uppgiven plan verkligen genomföres, eller möjligheterna att motverka affärsidkarnas helt naturliga önskan att sälja så dyra möbler som möjligt. Det är förvisso besvärliga problem.

Jag vill emellertid framhålla, att befolkningsutredningen — till vilken jag inte hör — ägnat denna fråga mycket stor uppmärksamhet, vilket jag kommit underfund med genom att man från olika håll inhämtat upplysningar hos riksbanken och genom att man begärt nämnda 15,000 kronor, för vilkas användning det föreligger en plan utarbetad. Jag tror därför, att man har utsikt att till nästa år få förslag till de reformer, som vid en noggrann prövning kunna visa sig genomförbara och lämpliga.

Ang. statens bosättningslån. (Forts.)

Herr Sundvik: Herr talman! Jag vill med den senaste talaren erinra om att det i alla fall rör sig om lån, som återbetalas och som löpa med vanlig bankränta. Om det i vissa fall förekommer något missbruk, sköter sig det stora flertalet låntagare på ett alldeles utomordentligt sätt. Om det under senaste tiden i något fall skulle ha förekommit, att man inte haft förmåga att betala igen lånet, tror jag att det i stor utsträckning kan tillskrivas de inkallelser, som nu ha förekommit. Det händer rätt ofta, att riksbankens avdelningskontor fråga, om det är riktigt, att den och den är inkallad och om han på grund därav inte kan sköta lånet. Jag får i likhet med den senaste talaren säga, att det inte skulle vara lyckligt, om man skulle omgärda bosättningslånen med alltför restriktiva bestämmelser, allra helst som låntagarna betala vanlig bankränta på lånen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag vill med anledning av de yttranden, som fällts om statsutskottets utlåtande, bara erinra om att utskottet har till alla delar följt Kungl. Maj:ts förslag. Bestämmelserna om bosättningslån regleras i en kungl. kungörelse; det framgår på sidan 2 i utlåtandet. De fall som särskilt herr Linnér pekade på ha inte varit för utskottet kända vid utskottsbehandlingen. Hade så varit fallet, är det möjligt att vi begagnat ett annat skrivsätt.

Emellertid vill jag med anledning av vad som här förekommit för min del understryka önskvärdheten av att kontrollen ägnas den största uppmärksamhet och att om möjligt en bättre kontroll genomföres. Den omständighet, som den siste ärade talaren pekade på, att det antal fall, där en mindre lämplig användning av medlen har kunnat påvisas, kanske inte är så stort, undanröjer inte kravet på att kontrollen bör vara så fullständig som möjligt. Jag vill därför begagna tillfället att understryka, att det vore önskvärt att departementschefen ville ägna den sidan av saken sin fortsatta uppmärksamhet vid handläggningen av detta ärende.

Herr statsrådet **Möller:** Jag hade ju inte väntat att det skulle upptagas någon debatt om denna fråga. Eftersom jag inte hörde början av herr Linnérs anförande, har jag inte klart för mig vari negativismen från Kungl. Maj:ts och statsutskottets sida skulle ligga. Jag vill i fråga om kontrollen endast säga att om man tänker sig att övergå till ett system, genom vilket man helt enkelt föreskriver vad för slags möbler vederbörande skola få köpa för bosättningslånen, förändrar man ju helt och hållet karaktären av denna verksamhet. Man avser inte att nu gå längre än att utöka rådgivningsverksamheten bland dem som få bosättningslån; man har alltså börjat slå in på en väg, som borde leda till bättre resultat än hittills.

Jag vågar inte taga ställning till det av herr Linnér förordade förslaget. Det är emellertid lätt för länsstyrelsen i Uppsala län att göra en officiell framställning i saken med utgångspunkt från de erfarenheter man haft där uppe. Men jag vågar som sagt inte taga ställning till frågan, om ortsombuden skulle vara de lämpligaste rådgivarna. Jag måste ha någon föreställning om vilka kostnader en sådan organisation skulle draga med sig, vilken betalning man behövde ge ortsombuden för att de skulle bli så aktiva i sin verksamhet att de så att säga fungerade såsom möbleringsexperten, vilkas råd varje nytt hushåll som erhåller ett bosättningslån, skulle vara mer eller mindre skyldigt att följa.

Däremot är det klart att om man kan finna metoder för en kontroll, vars kostnader inte stå i orimlig proportion till syftet, finns det absolut säkert inte någon negativ inställning därtill från min sida.

Jag har emellertid ansett att man för ögonblicket inte bör förhastna sig, då befolkningsutredningen nu kan väntas inom relativt kort tid framlägga ett

Ang. statens bosättningslån. (Forts.)

förslag till omläggningar på alla de punkter där man anser sådana vara erforderliga. Då får man tillfälle överväga förslag som äro mera grundligt genomtänkta och som jag hoppas så småningom skola leda till nya beslut av statsmakterna. Jag tycker inte att det är något orimligt i att man avvaktar dessa förslag. Jag vet nämligen att befolkningsutredningen på ett ytterst ingående sätt har prövat dessa frågor, ehuru utredningen ännu inte blivit färdig med sitt förslag i ämnet.

Det är vad jag för ögonblicket har att anföra i denna sak.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag är mycket glad över herr statsrådets tillmötesgående uttalande liksom över det uttalande som statsutskottets ordförande gjorde i denna fråga.

Vad som för mig är huvudsaken här är verkligen icke att man skall kunna exakt kontrollera att pengarna komma tillbaka utan förlust för statsverket, utan det är att pengarna få en förnuftig användning. I det avseendet tror jag att herr statsrådet något överdriver svårigheterna för en förständig husmoder. Det är dock icke fråga om en anskaffning av den arten att en rådgivare behöver vara möbelexpert. Det gäller ganska enkla hem, och det är ganska primitiva behov som skola tillgodoses, om anskaffningen sker på ett förständig sätt. Jag tror att en obetydlig förändring av organisationen, varigenom man kombinerade denna organisation med barnavårdsnämnderna, enkannerligen dessas kvinnliga ledamöter, ganska lätt skulle kunna lösa frågan på ett mycket billigt sätt.

Det har självfallet icke varit min avsikt att rikta någon anmärkning mot riksbankens kontroll, eftersom det inte är möjligt för riksbanken utan, såsom dess talesman yttrade, mycket stora kostnader att genomföra en effektiv kontroll. Jag tror därför inte att det är den vägen man har att gå, utan att organisationen bör göras mer decentraliserad och kontrollen utövas rent kommunalt. Då tror jag man skulle kunna komma ett ganska stort steg framåt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till statens polisskola; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Kristidstillägg
åt statliga
befattningshava-
re m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 97, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen att dels besluta, att kristillägg må utgå under tiden från och med andra kvartalet 1942 till och med första kvartalet 1943 enligt av departementschefen angivna grunder, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

I en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga väckt motion (II: 180) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rörligt lönetillägg och kristillägg icke skulle utgå å högre belopp på lön än 5,500 kronor.

Vidare hade i en likaledes inom andra kammaren av herr *J. W. Mårtensson* m. fl. väckt motion (II: 268) hemställts, dels att de kristillägg överstigande 12 procent, som eventuellt komme att utgå från den 1 april 1942, endast måtte utgå å en högsta månadslön av 600 kronor, dels ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en omarbetning av grunderna för kristilläggen måtte snarast företagas.

Utskottet, som i samband med Kungl. Maj:ts berörda förslag behandlat nämnda motioner, motionen II: 180 dock allenast i vad densamma avsåg kristillägg, hade i det nu föredragna utlåtandet anförd:

»Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med en vid förhandlingar med stats-tjänstemännens organisationer om kristilläggens utformning träffad överenskommelse, vilken avser en tid av ett år, räknat från den 1 april 1942. Kompensationsgraden för levnadskostnadsstegringarna, 50 procent, har i princip bibehållits oförändrad. Med de föreslagna uppmjukningarna i hittills gällande kristilläggsgrunder skall kristillägg, som nu utgår med 12 procent, ökas med 2 procent när levnadskostnadsindex uppnått talet 148 och med ytterligare 2 procent vid fortsatt stegring av nämnda tal till 152. Därefter skola ökningar av tilläggen om 4 procent erhållas för stegringar i index om 8 enheter.

I övrigt förutsättas kristilläggen skola utgå enligt samma bestämmelser som under år 1941 och första kvartalet år 1942. Ändring föreslås sålunda icke i grunderna för bestämmande av kristilläggsunderlaget. Beträffande befattningshavare, som åtnjuta rörligt tillägg, innebär detta att kristillägg icke må beräknas å den del av månadslönen som överstiger 900 kronor.

Det i motionen II: 180 framförda yrkandet innebär, att kristilläggsunderlagets maximibelopp fastställes till omkring 458 kronor. I motionen II: 268 yrkas, att nämnda maximibelopp bestämmes till 600 kronor beträffande de kristillägg, överstigande 12 procent, som eventuellt komma att utgå från den 1 april 1942, ävensom att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en omarbetning snarast av grunderna för kristilläggen.

I anslutning till vad i motionerna anförts anser utskottet att man i fråga om kompensation för av krisläget föranledd ökning i levnadskostnaderna har anledning taga hänsyn till graden av vederbörandes förmåga att bära ökningen genom sänkning av levnadsstandarden. Närmast bör med anledning härav — på sätt redan vid 1940 års urtima riksdag ifrågasatts av andra särskilda utskottet i dess utlåtande nr 71 — övervägas att sänka kristilläggsunderlagets maximibelopp. En dylik åtgärd får dock enligt utskottets mening icke givas den innebörden, att minskning inträder i utgående löneförmåner.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förevarande förslag, men vill med anledning av de i ämnet väckta motionerna hemställa, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande ändring för tiden efter den 1 april 1943 av grunderna för beräkning av kristillägg i överensstämmelse med de av utskottet angivna synpunkterna.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att kristillägg må utgå under tiden från och med andra kvartalet 1942 till och med första kvartalet 1943 enligt i statsrådsprotokollet över finans-ärenden för den 27 februari 1942 angivna grunder,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet:

II. att riksdagen må, med anledning av motionerna II: 180 och II: 268, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande ändrade grunder

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)
för kristilläggens bestämmande för tiden efter utgången av första kvartalet 1943;

III. att motionerna II: 180 och II: 268 — motionen II: 180 i vad den avser kristillägg — i de delar de icke behandlats under II. här ovan, icke må vinna riksdagens bifall.»

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Statsutskottet har i detta utlåtande behandlat dels Kungl. Maj:ts proposition om kristilläggens utformning, dels några i ämnet väckta motioner. I huvudfrågan har utskottet tillstyrkt riksdagen att godkänna den överenskommelse som vid förhandlingar mellan statsmakterna och statstjänstemännens organisationer träffats angående kristilläggens utformning. Beträffande kristilläggsunderlaget har emellertid utskottet tillmötesgått de motionsvis framförda förslagen om vissa modifikationer. Utskottet har nämligen tillstyrkt en skrivelse med begäran om utredning angående en sänkning av kristilläggsunderlagets maximibelopp. Motiveringen för detta ståndpunktstagande från utskottets sida är mycket knapphändig. Den består endast i ett uttalande »att man i fråga om kompensation för av krisläget föranledd ökning i levnadskostnaderna har anledning taga hänsyn till graden av vederbörandes förmåga att bära ökningen genom sänkning av levnadsstandard». Utskottet menar tydligen att de högre tjänstemännen ha en förmåga att bära en sådan sänkning av levnadsstandard som gör det möjligt för statsmakterna att företaga en sänkning av kristilläggsunderlagets maximibelopp.

Nu förhåller det sig, såsom kammaren erinrar sig, på det sättet att det under en följd av år har existerat och fortfarande existerar en maximering av kristilläggen, därigenom att kristillägg icke får beräknas å den del av månadslönen som överstiger 900 kronor. Redan tidigare ha erinringar framställts mot denna maximering. Man har påpekat att den innebär ett tillbakasättande av de högre tjänstemännen som är sakligt omöjligt. Ur statsfinansiell synpunkt har denna bestämmelse icke någon större betydelse. Samma omdöme kan med ännu större rätt fällas om det förslag som här tillstyrkes från utskottets sida, nämligen en ytterligare nedskärning av det maximibelopp på vilket rörligt tillägg skall få utgå. Utskottet säger självt att en sådan åtgärd, som enligt utskottets mening bör vidtagas, icke får »givas den innebörden, att minskning inträder i utgående löneförmåner». Här gäller således att konstruera något slags spärr, en av dessa mycket moderna spärrar som vi nu skola dragas med på alla områden, både på skattelagstiftningens område och på andra områden. Genom denna spärr skall man se till att inte någon minskning sker i nu utgående löneförmåner. Det innebär en ytterligare reducering av den besparing som skulle kunna åstadkommas genom en sänkning av underlagets maximibelopp. Men såsom argument mot den kritik, som kan riktas mot den föreslagna anordningen, är denna spärr ganska värdelös. Förslaget innebär ju i själva verket att en tjänsteman som på grund av befordran eller ökad ålder blir uppflyttad i en högre lönegrupp eller löneklass genast får vidkännas följderna av denna ytterligare sänkning av kristilläggsunderlagets maximibelopp.

Jag kan inte finna annat än att detta är ett nålstring mot de högre tjänstemännen. När det här uppenbarligen rör sig om ytterligt små besparingar för statskassan men om en för många av de högre tjänstemännen kännbar reducering av kristilläggen, kommer detta att uppfattas som ett nytt bevis för den underskattning av den högre kvalificerade ämbetsmannakåren, varpå vi tyvärr fått åtskilliga belägg i den svenska riksdagen under de gångna åren. Jag kan inte se att detta är någonting annat än en eftergift åt en vulgär opinion som riksdagen inte borde taga någon hänsyn till. Jag anser att det är ett utomordentligt stort statsintresse att vi icke deklassera de högre

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

tjänstemännen i vårt land. De betyda för oss så mycket — de betyda faktiskt mer i dessa tider än någonsin förut — och vi borde ägna dem en helt annan behandling än den som kommer till uttryck i statsutskottets föreliggande utlåtande.

Nu har statsutskottet enhälligt anslutit sig till den tanke som ligger bakom förslaget om sänkt kompensation för de högre tjänstemännen genom att föreslå riksdagsskrivelse om en utredning, och det är lönlöst att här framställa något annat yrkande. Jag har emellertid velat framföra en protest mot det sätt på vilket statsutskottet behandlat denna fråga, och jag uttalar även den förhoppningen att man vid den fortsatta prövningen av frågan i departementet skall taga full hänsyn till de förhållanden som jag här tillåtit mig peka på, nämligen de högre tjänstemännens redan förut missgynnade ställning och deras utomordentligt stora betydelse i vårt samhällsliv.

Häri instämde herr *Sundberg*.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Vid detta ärendes behandling på tredje avdelningen framställdes ett yrkande av den ene bondeförbundsreservanten, herr Hansson i Rubbestad, att man skulle tillämpa den föreslagna maximeringen omedelbart. Majoriteten inom tredje avdelningen hade en annan uppfattning och ansåg att den överenskommelse, som träffats vid förhandlingarna mellan finansministern och statstjänarnas organisationer, under alla förhållanden borde respekteras under det kommande året. Utskottet delade också avdelningsmajoritetens uppfattning i den punkten.

Det har väckts motioner i frågan, en från bondeförbundshåll och en av några socialdemokrater, herr Mårtensson i Uddevalla m. fl. Enligt bondeförbundarens motion skulle kristilläggsunderlaget maximeras till omkring 458 kronor och enligt den mårtenssonska motionen till 600 kronor av månadslönen. Herr Anderson säger att det är ett nålsting mot de högre statstjänarna. Det kan ju hända att det uppfattas så på det hållet, men det finns en stor och allmän opinion i detta land som anser att orättvisor äro begångna vid bestämmandet av dyrtids- och kristilläggen. Om man ser på de siffror som anföras i bondeförbundarnas reservation, finner man att en tjänsteman med 3,000 kronor i årslön får en dyrtidskompensation av 870 kronor, medan en tjänsteman med en årslön av 10,800 kronor får en kompensation av 3,132 kronor. Den senare får alltså mer i kompensation än den lägre tjänstemannen uppbär i egentlig årslön. Man förstår hur detta uppfattas bland allmänheten ute i landet. Det talas om att vi skola iaktta en stramare livsföring, att vi skola hjälpas åt att bära bördorna i denna svåra tid. Ja, det skulle man kunna visa i handling att man vill göra genom att de som ha så pass stora inkomster som det här gäller nöjde sig med ett mindre tillägg. Det är nog nödvändigt att se till att de orättvisor — om man nu skall kalla det så — som eventuellt förekomma bli undanröjda, ty annars kan man befara att den sammanhållning, som vi kunnat glädja oss åt i detta land under år som gått, brister på ett eller annat sätt.

Vad har nu statsutskottet gjort? Jo, utskottet föreslår riksdagen att hemställa till Kungl. Maj:t att företa en utredning beträffande den översta gränsen för dyrtids- och kristilläggen och förelägga riksdagen förslag i ämnet nästa år. Man vet ju inte vad denna utredning resulterar i, och i vart fall blir riksdagen i tillfälle att pröva saken den dag utredningens resultat framlägges för riksdagen. Riksdagen har även möjlighet att ändra på det förslag som Kungl. Maj:t eventuellt kommer att framlägga.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

Herr Ohlin: Herr talman! Till komplettering av det uttalande som gjordes av herr Anderson och till vilket jag i stort sett kan ansluta mig, ber jag endast att få framhålla ett par synpunkter.

Den prisstegring som nu försiggår i Sverige är endast till en del ett resultat av en sämre försörjning. Till en del innebär den att vi ha skruvat upp priser och löner inom större delen av näringslivet. I den mån prisstegringen sålunda icke är uttryck för att Sverige blivit fattigare, förefaller det svårt att motivera att staten skulle beträffande de högre tjänstemännen — för övrigt inte blott de allra högsta — intaga den ståndpunkten att om priserna fortsätta att stiga, skola dessa tjänstemän för en stor del av sin inkomst icke få någon som helst kompensation. Denna tankegång skulle vara motiverad, om man fattade prisstegringen uteslutande såsom ett resultat av att landet har blivit fattigare. Men i den mån det är fråga om något som snarare kan betecknas såsom inflation, en höjning av både inkomster och varupriser, förefaller det svårt att motivera varför man här skulle, för en väsentlig del av inkomsten, underlåta att ge en partiell kompensation.

Jag erinrar också, herr talman, om att när riksdagen och regeringen här accepterat olika uppgörelser med det svenska jordbruket om betydande prisförhöjningar på jordbruksprodukter, har man utgått ifrån en kompensationsprocent som ingalunda varit så blygsam som den vilken här är ifrågasatt för en del av inkomsten, nämligen för närvarande 16.7 och i en nära framtid omkring 19 procent. För jordbrukets del har man utgått från en kompensationsprocent för arbetsinkomsterna på ungefär 32 procent. Jag har därför, herr talman, svårt att förstå, när jag ser på den reservation som företräder den extrema ståndpunkten, att det skall vara jordbrukarna som träda fram och begära att statstjänstemännen skola tryckas ett steg tillbaka med avseende på kompensation genom kristillägg.

Jag vill vidare erinra kammaren om att det endast är några dagar sedan en uppgörelse, låt vara i denna kammare i tysthet, godkändes rörande betpriserna, vilken innebar att man godkände betpriser som såvitt man kan döma av fjolårets erfarenhet ligga i runt tal en tredjedel över produktionskostnaderna. Man har då i produktionskostnaderna inräknat en löneökning av ungefär den storleksordning jag nämnde, ett 30-tal procent. Det betyder en företagarevinst, ett dyrtidstillägg för betodlarna av mycket stora proportioner, och den som känner någonting till betodlarna vet att många av dem ha inkomster vida överstigande 600 kronor i månaden. De ha tydligen fått ett icke maximerat »dyrtidstillägg» av helt andra proportioner än de här ifrågavarande.

Jag vill peka på ännu en omständighet, nämligen att i det förslag till ändring av krigskonjunkturskatteförordningen, som varit på remiss till en rad myndigheter och andra, har den som utarbetat förslaget tänkt sig att man skulle tillåta en höjning av jämförelseinkomsten med 15 procent, d. v. s. dessa 15 procents inkomstökning skulle icke bli föremål för krigskonjunkturbeskattning. Regeringen har inte bundit sig på denna punkt, men då förslaget är utskickat på remiss, kan man utgå ifrån att finansdepartementet i varje fall inte a priori ställt sig avvisande till denna tanke. Där gäller det alltså, om man så vill, ett »dyrtidstillägg» på 15 procent som inte utgår på några hundra kronor i månaden, utan i vissa fall på många tusentals kronor i månaden, på tiotusentals kronor per år och för somliga bolags vidkommande på hundratusentals kronor per år.

När det nu säges att de högre tjänstemännen ha en betydande förmåga att bära en nedpressning av levnadsstandarden, får man inte förbise att de drabbas mycket hårdare än de lägre tjänstemännen av den progressiva beskattningen. Vi ha en progressiv beskattning för att det skall bli på det sättet.

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

När nu den direkta beskattningen kraftigt skärpts, är detta mycket kännbart för denna grupp.

Jag skall inte, herr talman, i övrigt ingå närmare i en debatt om denna fråga. I och för sig finns det inte så mycket att invända mot utskottets förslag om en utredning. Jag vill endast uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t gör densamma till en förutsättningslös utredning och att Kungl. Maj:t därvid noga beaktar den behandling som statsmakterna ägnat kompensationsproblemet när det gäller andra folkgrupper än tjänstemännen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Stämningen inom utskottet i denna fråga var nog sådan, att om inte utskottet hade känt sig bundet av den träffade uppgörelsen med tjänstemannaorganisationerna och velat respektera densamma, skulle det mycket väl ha kunnat inträffa att utskottet presenterat ett beslut efter de synpunkter, som företrädades av en viss majoritet inom utskottet. Under diskussionen där framkommo erinringar mot det uttrycket i propositionen, att en överenskommelse hade träffats med tjänstemannaorganisationerna. Därvid uttalades — och det vill jag också för egen del understryka — att den överenskommelse, som har träffats av regeringen icke bör och icke får vara bindande för riksdagens vidkommande. Att sådana diskussioner förekommit inom utskottet, framgår av den andra av de vid detta utlåtande antecknade reservationerna. Den kan ju ge en liten antydning om vad som förekommit inom utskottet i denna sak.

Vi som stå för utskottets utlåtande ha icke kunnat motsätta oss motionärernas yrkande om utredning rörande grunderna för kristilläggen. Vi ha gjort vårt yrkande om utredning, därför att vi inte ville riskera ett beslut i annan riktning utan en föregående noggrann omprövning och därför att vi givetvis önskade respektera det avtal, som hade träffats med tjänstemannaorganisationerna. Att dessa bestämmelser om kristilläggen verkligen tarva en översyn, torde vara en mycket starkt utbredd mening bland dem, som närmast syssla med dessa ting. Det är inte, såsom herr Ivar Anderson sade, någon vulgär-opinion, som här har fällt utslaget. Det är heller icke fråga om en underskattning av tjänstemännens gärning, utan vi äro tvärtom alla beredda att understryka vår uppskattning av deras verksamhet. Man kan dock inte komma ifrån, hur detta tillägg på 15 + 14 procent, som en befattningshavare enligt Kungl. Maj:ts förslag skall erhålla i rörligt tillägg och kristillägg, i praktiken skulle komma att verka. Man får en anvisning om den saken på sid. 26 i den av herrar Hansson i Rubbestad och Andersson i Södergård avgivna reservationen.

Det är också andra omständigheter som göra, att man måste försöka komma ifrån de årligen uppträdande kraven på ändringar av underlagets maximibelopp. Jag tänker härvid icke minst på att det finns andra områden, där man reglerar tilläggen efter samma principer som staten, men där underlagets maximibelopp är lägre. I vissa landsting har man exempelvis beslutat sätta maximibeloppet till 600 kronor, i andra har man bestämt det till 700 kronor o. s. v. Man går därvid efter de undersökningar och omprövningar, som ha skett med hänsyn till förhållandena på respektive orter. En blivande utredning och därpå grundad framställning är enligt min mening högeligen önskvärd ur synpunkten, att den kunde åvägabringa större enhetlighet på det här ifrågasvarande området.

När det talas om protester, och när herr Ivar Anderson till och med använde ett så kraftigt uttryck som att han ville rikta en protest mot statsutskottet, ber jag att å min sida få begagna tillfället framhålla, att man vid den blivande utredningen om index' sammansättning — liksom också i sammanhang med

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

den av statsutskottet nu begärda utredningen — måtte beakta de protester, som från olika håll framkommit, icke minst under årets remissdebatt och vid senare tillfällen, mot den omständigheten att skatterna medtagas vid beräkningen av index. Jag vill understryka dessa protester. Skatternas inräknande i index är en sak som det anmärkes på från många olika håll. Detta beräknings-sätt skapar åt löntagarna en förmån, som icke tillkommer andra grupper inom vårt land, vilka icke ha sina löner indexreglerade. Det är också klart att index stiger allt eftersom skatterna stiga, och man kan därför med ett visst berättigande tala om att indexberäkningen i någon mån har karaktär av att kunna medverka till inflationen.

För min personliga del är jag gärna med på att den av statsutskottet begärda utredningen blir förutsättningslös. Utskottet har emellertid i motive-ringen angivit den synpunkt, som har framkommit inom utskottet i denna sak. Att utskottet i år har skrivit så pass bestämt, att man till och med i en särskild punkt i klämman begär skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, beror på att man i tidigare utlåtanden har berört dessa spörsmål i motiveringen, men att härtill uppenbarligen icke tagits någon hänsyn. Utskottet har alltså genom att föreslå en skrivelse i ärendet velat ge ett kraftigare uttryck åt sin mening.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson: Herr talman! Herr Ohlin förvånade sig över att det från jordbrukarhåll hade kommit fram en reservation på denna punkt. Han förmenade att jordbrukarna hade blivit kompenserade mer än de flesta. Jag hade ändå trott att det nu var en vedertagen och av de flesta godkänd mening, att man inte kan kräva lika stor nedsättning i levnadsstandarden för sådana grupper i samhället, som tidigare ha stått på en särskilt låg inkomstnivå. Det torde vara herr Ohlin såsom nationalekonom och statistiker väl bekant, att jordbrukarna i gemen här i landet ingalunda ha haft så lysande inkomster under åren närmast före kriget och att det därför har ansetts motiverat med en högre kompensationsgrad på den sidan. Även andra grupper i samhället, som varit i en liknande situation, ha ju kommit i åtnjutande av detta. Det kan väl därför inte vara riktigt att ta den olika kompensationen till utgångspunkt för att säga, att statstjänarna äro dåligt kompenserade.

Jag vill också påpeka, att man inte kan tala om halv kompensation i fråga om hela det till statstjänstemännen utgående tillägget. Vad beträffar det rörliga tillägget, alltså de första 15 procenten av det sammanlagda tillägget på 29 %, har man ju att räkna med tre kvarts kompensation, och det är endast i fråga om kristillägget, alltså de sista 14 procenten, som man går efter linjen halv kompensation. Såsom herr Ström anförde, är det givetvis många som anse att dessa kompensationer, som de nu äro konstruerade, verka så pass ojämnt, att det är rimligt att åtminstone försöka komma fram till en jämnare fördelning.

Jag vill ävenledes tillägga, och det är säkerligen för kammarens ledamöter väl bekant, att den kompensation, som jordbrukarna kunna få, ju är avhängig av om de överhuvud taget ha någonting att sälja. Det är likaså väl bekant att skörden i stora delar av vårt land de sista två åren har varit så osedvanligt dålig, att jordbrukarna där i själva verket icke ha fått någon kompensation alls. Om det sedan har blivit kompensation över medeltalet för vissa jordbrukare i de andra delarna av landet, så ha de ju — för att ta ett exempel som också herr Ohlin var inne på — fått betala krigskonjunkturskatt, och de ha också fått vidkännas åtskilliga andra avbränningar.

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

Herr Ohlin: Herr talman! Alla i denna kammare äro naturligtvis överens om att de, som ha den minsta bärkraften, skola behandlas på ett annat sätt än övriga grupper. Allt sedan jag blev ledamot av denna kammare, har jag också arbetat för att just de mindre jordbrukarna skola få en förbättring av sin ställning genom olika slag av småbrukarhjälp. Men jag vill erinra den siste ärade talaren därom, att beträffande jordbrukarna i övrigt gör man inte någon skillnad mellan de större jordbrukarna och de andra. Det är inte så, att man ansträngt sig att finna ut ett system, som skulle beröva de större jordbrukarna fördelar av de prishöjningar, som statsmakterna ha gått med på till stor del av omtanke om den stora skaran av mindre jordbrukare. På så sätt ha dessa större jordbrukare kommit i åtnjutande av kompensationsinkomster till mycket betydande belopp, som vida överträffa vad det här är fråga om.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Med anledning av herr Johan Bernhard Johanssons anförande ber jag få säga, att jag helt instämmer i hans önskemål att vid den kommande utredningen om de fortsatta dyrtids- och kristilläggen också frågan om borttagande av kompensationen för skattehöjningar måtte tagas under övervägande. Det är ett önskemål, som flera gånger har uttalats från riksdagens sida, och då nu herr J. B. Johansson som statsutskottets ordförande har gjort sig till tolk därför, vill jag gärna förena mig med honom.

Men detta är ju en sak, som ligger vid sidan av det spörsmål, som här diskuteras. För att återföra frågan till dess, som jag tror, riktiga proportioner, ber jag att få erinra om att man när det gäller kristilläggen inte kan och inte bör försöka att spåra några motsättningar av den innebörd, som bland annat herr Ström antydde, mellan de lägsta befattningshavarna och de högsta. Det är inte alls fråga om en försämring för de lägsta tjänstemännen. Några sådana yrkanden ha överhuvud taget icke framkommit. Vad som här har uttalats är endast en gensaga mot denna i riksdagen upprepade gånger framträdande tendens att vingklippa de högre befattningshavarna och försämrå deras ställning. Resultatet av en sådan politik kommer att bli en successiv nedtryckning av detta skikt i samhället, och det kan icke ske utan allvarlig risk för staten. Det är icke ett statsintresse, att man på detta vis gång på gång tränger tillbaka de högre statstjänstemännen. I detta fall är det också — det vågar jag påstå — mest fråga om ett nålsting. I realiteten blir det kanske inte så stora förändringar för de flesta, men detta beslut kommer dock att uppfattas som ett nytt vittnesbörd om att riksdagen inte uppskattar det arbete, som dessa tjänstemän utföra, utan vill ställa dem i en särklass.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Herr Ohlin yttrade i sitt senaste anförande bland annat, att man i samband med åtgärderna på jordbrukets område icke har tillämpat något system för att beskära de vinster, som de större jordbrukarna gjorde i förhållande till de mindre. Men jag vill då säga till herr Ohlin att man — det torde för övrigt icke heller vara honom obekant — när det gäller mjölkregleringen ju har infört ett särskilt pristillägg för en mjölkkvantitet upp till 650 kilogram per månad och producent. Där har man alltså särskilt sökt stödja de mindre jordbrukarna, och då det är fråga om en maximering, har denna reglering ungefär samma karaktär som den, som föreslås i detta fall beträffande kristilläggen på löner. Likaså har man i många andra avseenden sökt stödja de mindre jordbrukarna, genom subventioner, kristidslån och hjälp av annat slag. Det är visst inte som herr Ohlin säger, att man har underlåtit att gradera kompensationen på jordbrukets om-

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)
råde. Man har där sökt så långt det varit möjligt stödja just de mindre jordbrukarna.

Vad sedan beträffar utskottets uttalande, synes det mig vara starka skäl för att man, om dyrtiden skulle fortsätta, verkligen prövar behovet och undersöker, huruvida inte en ändring av grunderna för beräkningen av kristidlägg vore möjlig i de avseenden, som utskottet här har angivit i anslutning till motionärens hemställan. Att utskottet inte kunde gå längre, har ju berott på den överenskommelse, som var träffad mellan statsrådet och löntagareorganisationerna.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! När här anmärkes, att önskemålet om skattepostens utrensning ur index ligger vid sidan om den nu behandlade frågan, så kan ju detta rent formellt vara riktigt. Men faktiskt förhåller det sig så, att när löneproblemet här diskuteras, bör man beakta alla på frågan inverkan faktorer. Jag tror det skulle vara mycket klokt, om tjänstemannaorganisationerna själva ville medverka till att undanröja det överallt kritiserade förhållandet att skatteposten för närvarande ingår i index. Det är ju dock så, att opinionen härvidlag växer sig starkare och starkare, och till slut kan den måhända komma att utlösas i åtgärder, som äro mindre önskvärda. I reservationen påpekas ju, att statstjänstemännen redan ha en kompensation av 29 procent på lönen. Jag skall inte ingå på det. Man kan också peka på huru många de äro här i landet, som till och med inte ha någon kompensation alls. Man kan nämna arvodestagare, personer som ha livräntor av något slag o. s. v. Vid utredningen av detta problem bör man enligt min mening beakta alla på frågan inverkan omständigheter, och den bör alltså även ställas i samband med en utredning om sammansättningen av index.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag tillåter mig med anledning av förste vice talmannens påpekande tillägga, att det speciella producentbidraget på mjölk är en fråga, rörande vilken jag vid flera tillfällen har framburit motioner. Det är en sak som har mitt särskilda intresse, och jag trodde att jag med en mening i mitt förra yttrande hade gjort en hänvisning därtill. Man kan också nämna att det finns en begränsning av arealbidragen för brödsäd. Men i stort sett kan man nog säga att priserna och inkomsterna icke differentieras för medelstora och mycket stora jordbrukare. Jag tillät mig hänvisa till betpriserna såsom ett exempel, där en mycket hög tilläggsinkomst har tillfallit jordbrukarna under fjolåret, oberoende av om deras jordbruk äro större eller mindre, oberoende av om det blir fråga om några hundra kronor eller några tiotal kronor per månad i extra inkomst. Jag förstår väl att det är produktionshänsyn, som ha varit den verkliga motiveringen härför, och jag vänder mig inte i dag mot den politik som statsmakterna ha fört. Jag har endast velat påpeka, att om statsmakterna föra en viss politik med avseende på inkomstförändringarna för vissa grupper, har man anledning att beakta detta när det gäller inkomsterna för andra grupper.

Med anledning av det uttalande som nu sist gjordes av herr J. B. Johansson vill jag framhålla, att dessa tillägg på 29 procent, som man talar om, inte äro kompensation för prisstegringen *efter krigsutbrottet*, utan de bestå till betydande del av kompensation för prisstegring som ägt rum före kriget. I den mån man här diskuterar tjänstemännens ställning och jämför med andra folkgruppers inkomstökning efter krigsutbrottet, får man alltså komma ihåg att tjänstemännens kompensationsprocent är vida mindre än den här nämnda, 29 procent.

Efter det att statsutskottets ordförande här har uttalat, att han önskar en all-

Kristidstillägg åt statliga befattningshavare m. m. (Forts.)

sidig och, så vitt jag fattade, i det väsentliga förutsättningslös utredning, har jag för min del ingen anledning, herr talman, att säga annat än att en utredning av den typ, som statsutskottets ordförande tänker sig, väl inte kan göra skada och den skulle möjligen rent av kunna vara till någon nytta.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 237, angående anslag till radiostation vid Norrköpings flygplats.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till ny posthusbyggnad i Borås m. m.

*Anslag till
ny posthus-
byggnad i
Borås m. m.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 90 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett såsom bilaga till statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 27 februari 1942 fogat avtal rörande försäljning av postverkets fastigheter i kvarteret Iris i Borås m. m. med rätt för Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i avtalet, som av departementschefen angivits;

b) till Posthusbyggnad i Borås för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder, Postverket, anvisa ett reservationsanslag av 965,000 kronor.

Herr **Björck**: Herr talman! I motiveringen till detta utlåtande uttalar utskottet sin betänksamhet mot departementschefens förslag att flytta entréerna till trapphusen från huvudfasaden vid Torggatan till sidogatorna Hallbergs- respektive Holmsgatorna.

Med den kännedom jag har om de lokala förhållandena i detta fall ber jag att få säga, att denna förändring är fördelaktigare framförallt för posthuset och dess lokaler än om entréerna skulle placeras vid Torggatan. Förändringen är ju också tillstyrkt av byggnadsstyrelsen och civila byggnadsutredningen. För de kontorslokaler i de övre våningarna, som äro avsedda att uthyras, torde denna förändring ej spela någon särskild roll. I övrigt ber jag få instämma med utskottet, när det förutsätter att vissa detaljspörsmål kunna omprövas i samband med byggnadsritningarnas utarbetande.

Till sist vill jag uttala min tillfredsställelse över att denna byggnadsfråga nu äntligen står inför sin lösning. Vi hoppas i Borås av flera skäl att inga hinder nu skola möta, utan att man omedelbart kan sätta i gång arbetet, inte minst på grund av att vi ha ganska stor arbetslöshet inom byggnadsfacket i Borås. Ur den synpunkten räkna vi med detta bygge som ett välbehövt tillskott till arbetstillfällena.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckt motion om taxorna på månadsbiljetter inom statens järnvägars lokaltrafik, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 29, angående användande av riksbankens vinst för år 1941 m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till byggande av skogsvägar m. m.

I en till riksdagen den 6 mars 1942 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 178, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I detta samband hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 56 av herr *Näsström* m. fl. samt II: 47 av herr *Andersson* i Alfredshem m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att mom. 6 i kungörelsen den 28 mars 1941 om ändring i vissa delar av kungörelsen den 16 september 1933 (nr 549) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo måtte erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 56 och II: 47 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Vad slutligen angår de i ämnet väckta motionerna om sådan jämkning av grunderna för beräkningen av statsbidrag till ifrågavarande vägbyggnadsarbeten att bidragsbeloppet kan ökas från nu högst 50 till 75 procent av den beräknade kostnaden för företaget, får utskottet erinra om att gällande grunder bestämdes vid fjolårets riksdag. Enligt vad utskottet kunnat finna synes tillräcklig anledning icke föreligga att nu vidtaga ändring härutinnan, även om vissa skäl härför kunna åberopas särskilt vad beträffar de mindre skogsägarna. Med avseende på vägar för mindre skogsområden synes det utskottet lämpligt, att vederbörande myndigheter — skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna — söka verka för att skogsägarna, där så befinnes möjligt, förena sig om vägbygget.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Tjällgren*, *Svedberg*, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler* och *Jonsson* i Fjåle, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen må till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 56 och II: 47 måtte anses besvarade med vad utskottet i den av reservanterna förordade motiveringen anfört.

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

I berörda motivering hade det nyss återgivna stycket avfattats sålunda:

»Vad slutligen angår de i ämnet väckta motionerna om sådan jämkning av grunderna för beräkningen av statsbidrag till ifrågavarande vägbyggnadsarbeten att bidragsbeloppet kan ökas från nu högst 50 till 75 procent av den beräknade kostnaden för företaget, finner utskottet liksom motionärerna icke skäl att nu föreslå någon ändring i det tidigare såsom regel bestämda beloppet eller 25 procent av nyssnämnda kostnad. Med hänsyn till behovet att för folkhushållet göra även svårtillgängliga skogsmarker och skogsbestånd användbara vill emellertid utskottet ansluta sig till motionärernas förslag, att bidraget, som nu är maximerat till 50 procent, skall kunna, då särskilda skäl därtill äro, höjas till 75 procent. Utskottet förutser nämligen att med den tidigare bestämda maximeringen vissa skogsvägar, vilka skulle medgiva tillvaratagandet även av svårbelägna virkeskvantiteter, aldrig komma till utförande. I nuvarande allvarliga försörjningsläge kan därigenom uttag av gagnvirke inom bättre belägna skogsområden till bränsleändamål befaras få en sådan omfattning att våra framtida virkestillgångar väsentligt nedsättas.»

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, ha jag och fyra andra utskottsledamöter låtit anteckna reservation med yrkande om viss ändring i utskottets hemställan.

Detta yrkande grundar sig på två likalydande motioner, en från vardera kammaren, som utskottet i detta ärende haft till behandling. I dessa motioner hemställas om viss ändring i nu gällande bestämmelser rörande högsta statsbidrag till utförande av skogsvägsbyggnader. Vi ha i reservationen inte direkt anslutit oss till motionerna. Dessa gå ut på viss ändring i nu gällande kungörelser, vilka innehålla bestämmelser rörande statsbidraget i fråga, medan vi i reservation hemställt om sådan jämkning av grunderna för beräkningen av statsbidrag till ifrågavarande vägbyggnadsarbeten, att bidragsbeloppet kan ökas från nu högst 50 till högst 75 procent av den beräknade kostnaden för hela företaget.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att här icke har yrkats någon ändring av själva den regelmässiga bidragsprocenten, vilken ju är 25 procent av totalkostnaden, utan endast ändring av högsta bidragsprocenten, som för närvarande är 50 procent. Därest vår reservation skulle bifallas av riksdagen, innebär det alltså inte att statsbidraget överlag skulle utgå med 75 procent. Det är ingalunda avsikten, utan så högt bidrag skulle beviljas endast i undantagsfall. Det har ju visat sig att det trots de nu utgående statsbidragen är mycket svårt för mindre skogsägare att utföra sådana smärre vägbyggnadsarbeten. Låt mig anföra ett exempel. Vi kunna anta att det gäller att bygga en skogsväg, som är exempelvis 10 kilometer lång. Åtminstone i det fallet att man tänker befara denna väg med virkestransporter sommartid har jag svårt att tänka mig, att det skulle vara möjligt att bygga denna väg till ett pris understigande 5 kronor per meter. Denna skogsväg skulle då betinga den enligt min mening avsevärda kostnaden av 50,000 kronor. Om det är exempelvis fem skogsägare som gemensamt utföra denna vägbyggnad, skulle det komma 10,000 kronor på dem vardera, oavsett statsbidraget. I den händelse statsbidrag skulle utgå med för närvarande högsta möjliga belopp, alltså 50 procent, skulle detta företag i alla fall kosta var och en av skogsägarna 5,000 kronor. Jag är övertygad om att det inte blir möjligt för dessa små skogsägare, med hänsyn till nu gällande rotvärde å skog och framför allt med hänsyn till avverkningskostnaderna, att taga ut från sina skogsmarker det belopp, som efter den gjorda beräkningen skulle motsvara kostnaden för dem att bygga skogsvägen. Detta är knappast möjligt, även om statsbidraget skulle bestämmas till sjuttio-

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

fem procent. Men även om vi anta, att så skulle bli förhållandet, skulle det ändå återstå ett belopp av 2,500 kronor att betala för varje skogsägare. Jag har även i det fallet, som jag nyss antydde, svårt att förstå att dessa skogsägare skulle kunna få ut av sin skogsareal ett belopp, som skulle täcka deras kostnader för byggande av skogsvägen.

Jag anser därför, att det vore rimligt och rättvist att göra denna undantagsbestämmelse. Kungl. Maj:t skall ju i varje särskilt fall pröva bidragsbehovet. Jag tror inte det skulle vara någon risk att gå med på saken, ty detta anslag tillgodoser ju två olika ändamål. Dels är det avsett att främja skogsvården och dels, vilket kanske är det viktigaste, avser det att i nuvarande allvarliga försörjningsläge åstadkomma att nödigt bränsle tillvaratages även i mera avlägset belägna skogar, vilket ju är — om jag får använda uttrycket — en brännande fråga.

Om man inte kan öka statsbidraget på sätt som i motionerna föreslagits, till vilket vi i reservationen yrkat bifall, är jag rädd för att det ganska snart kommer att visa sig svårt att få fram erforderligt virke för bränsleändamål från skogarna.

Då jag vet att en av motionärerna, och kanske även någon ytterligare, kommer att närmare utveckla skälen för motionen, skall jag inte längre, herr talman, uppehålla mig vid frågan, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till den av mig m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Granath: Herr talman! Både utskottet och reservanterna föreslå ett anslagsbelopp av 3,000,000 kronor. Det är emellertid påtagligt, att därest man ökar högsta bidragsbeloppet från femtio till sjuttiofem procent, kommer ett bifall till reservationen att medföra att det bygges färre vägar än vad fallet skulle bli om utskottets förslag bifalles.

Enligt vad skogsstyrelsen beräknar föreligga även med nu gällande bestämmelser ansökningar om bidrag till ett belopp, med förvaltningskostnaderna inräknade, av 4,500,000 kronor. Med hänsyn till de statsfinansiella förhållandena har departementschefen emellertid inte ansett sig kunna föreslå mer än 3,000,000 kronor. Om man då i enlighet med motionerna ökar högsta bidragsbeloppet från femtio till sjuttiofem procent, är det, såsom jag sade i början av mitt anförande, klart att det ger till resultat färre vägar, än om man följer propositionen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sundberg: Herr talman! Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet anført starkt vägande skäl för det anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo varom nu är fråga. Jag tillåter mig att särskilt understryka den passus i yttrandet, där det sägs, att det såväl ur skogliga synpunkter som med tanke på skogsindustriens framtida råvaruförsörjning är mindre välbetänkt att i större utsträckning utnyttja för industrien värdefullt virke såsom vedbränsle. I stället bör, säger departementschefen, ett ytterligare utbyggande av skogsvägnätet eftersträvas för att göra avlägset liggande skogsområden tillgängliga för vedavverkning, varigenom riskerna för överavverkning i de ur transportsynpunkt bättre belägna skogarna undvikas.

Denna tanke är riktig ur såväl den enskildes som ur nationalekonomisk synpunkt. Ett slöseri med våra värdefulla gagnvirkestillgångar genom att upphugga dessa i nuvarande läge till ved bör självfallet undvikas, då detta är möjligt genom att utbygga vägnätet till områden, där det finns vedbränslen som kunna tillgodogöras.

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

Reservanterna ha för sin del kraftigt understrukt denna synpunkt och med utgångspunkt från denna yrkat på att högsta bidragsbeloppet skall höjas från nuvarande femtio procent till sjuttiofem procent av den beräknade kostnaden för vägföretaget. Jag skall inte inlåta mig på diskussion angående det yrkande, vari reservanternas argumentering utmynnar. Däremot vill jag framhålla, att tiden snart synes mig mogen för att frångå den glidande skala, som på sistone tillämpats beträffande tilldelningen av detta väganslag.

Enligt de nu gällande bestämmelserna skall skogsvårdsstyrelsen till en hemmansägare utdela tjugufem procent, till en annan trettiofem eller upp till femtio procent av den beräknade kostnaden. Skogsstyrelsen har utfärdat vissa direktiv, angivande efter vilka grunder denna olika bidragsprocent skall utgå. Även med det bästa och redligaste uppsåt att söka följa dessa direktiv och även med den ärligaste vilja till objektivitet och noggrannhet från en skogsvårdsstyrelses sida tror jag mig kunna försäkra att det icke finns några möjligheter att rättvist avväga bidragsprocenten. Men den skogsägande allmänheten har dock rätt att kräva att bli behandlad på ett rättvist och objektivt sätt från det allmännas sida. Jag kan förstå och gilla de skäl, som från början lågo till grund för denna glidande skala. Dessa torde ha varit att å ena sidan få dessa nyttiga vägföretag i gång och å andra sidan förhindra alltför stora statsbidrag till väganläggningar i sådana fall, då skogsområdena voro så rikt bestockade och så gynnsamt belägna, att det lönade sig relativt väl att anlägga en väg även med ett lågt väganslag. De vägbyggnadsföretag, som med hjälp av statsanslag under de senaste åren igångsatts, ha emellertid lett till att det praktiskt taget inte längre finns några sådana väglösa områden. På bolagsskogarna och större enskilda skogar voro de åsyftade områdena i stor utsträckning redan tidigare utbyggda med vägnät, men jag skulle som sagt tro att numera även de mindre skogsägarnas väl belägna och väl bestockade skogsområden äro i stort sett utbyggda med vägar.

Tiden synes mig därför inne att beträffande detta väganslag tillämpa samma princip som gäller i fråga om de flesta andra områden av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, nämligen fixa och på förhand givna bidragsprocent.

Jag hemställer för den skull till jordbruksministern, att när denna fråga nästa gång blir aktuell, han måtte framkomma med förslag om dessa fasta procentsatser i vägbidrag, som jag här efterlyst. Jag tror att detta är ett allmänt önskemål från skogsvårdsstyrelsehåll, och jag är övertygad om att det, vad det lider, också kommer att bli ett lika allmänt önskemål från skogsägarehåll.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Om man skulle ha behandlat denna fråga praktiskt, skulle man inte under 1930-talet ha upphört med denna vägbyggnadsverksamhet eller, i den mån den bedrevs, ha bedrivit den i alltför liten omfattning. Jag vill därför inte påstå, att man skulle ha behövt anslå stora medel för ändamålet. Genom organisatoriska anordningar hade man säkert kunnat förmå många fler skogsägare än hittills varit fallet att anlägga skogsvägar.

Det är en stor olägenhet att just nu behöva använda arbetskraften till att bygga vägar. Viktigast är för närvarande, att man har arbetskraft till att hugga virke. Jag sätter verkligen i fråga, om inte bristen på arbetskraft är det största hindret för att få fram virke. Det hade varit mycket bättre, om man hade bedrivit vägbyggnadsverksamheten tidigare, när överskottet på arbetskraft var det brännande problemet. Då hade man inte just nu behövt använda

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

dagsverken till byggande av vägar, utan man hade kunnat sätta in hela kraften på huggandet och framkörandet av virket.

Detta är en av orsakerna till att jag anser, att det skulle vara orätt att gå på reservanternas linje, varigenom man möjliggör en så hög bidragsprocent som sjuttiofem procent, ty även om vissa skogsvägar bli så pass långa och dyrbara att anlägga, att vederbörande skogsägare inte kan få arbetet räntabelt med mindre man har en så hög bidragsprocent, vill jag säga, att man i varje fall inte nu bör kosta på arbetskraft för dessa vägbyggnadsarbeten, när sådan fattas på annat håll.

Ett annat skäl till att jag inte kan biträda reservationen är det, som herr Granath har framhållit, nämligen att man för samma antal kronor faktiskt får ett mindre antal vägar byggda, om man av de anslagna statsmedlen offrar en högre procent än om man offrar en lägre. Man bör inte heller ytterligare fördärva människornas mentalitet, så att de till slut anse sig inte kunna kosta på någonting eller göra någonting själva. Det har dock förr i tiden utförts arbeten här i landet utan statsbidrag, men numera sker väl detta alltför sällan. Jag tror dock att de arbeten, som utfördes på den tiden, kommit till lika stor välsignelse som de, som nu utföras med statsbidrag. En orsak till att man anser sig behöva gå upp till ett så högt belopp som 3,000,000 kronor är nog att söka i det förhållandet, att man skämt bort människorna med statsbidrag, varför de nästan aldrig vilja företa sig någonting förrän de få statsbidrag.

Av denna anledning sympatiserar jag i ganska hög grad med den andra reservationen, i vilken hemställes att beloppet skall begränsas. Jag gör det dels därför att arbetskraften behövs för huggande av virke och dels därför att vi väl måste försöka komma tillbaka till att människor göra någonting själva och finansiera företaget med egen drift.

Med framhållande av dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, även om jag, för den händelse utskottet hade velat ena sig om ett lägre anslagsbelopp, inte skulle ha gjort alltför starka invändningar däremot.

Herr Engberg: Herr talman! Den siste ärade talaren hade i sitt anförande en passus, som onekligen är tänkvärd och som skulle kunna ge anledning till diverse betraktelser, nämligen förkastelsesdomen över tendensen att överhuvudtaget ge statsstöd för alla möjliga ändamål. Redan i dagens debatt har en fråga figurerat — det gällde stödet åt betodlingen — i vilken jag är övertygad om att den ärade talaren intager en rakt motsatt position. Jag är säker på att han inte har någon som helst invändning att göra mot det stegrade statsstöd som undan för undan givits betodlarna. Detta tyder på, att, när det gäller olika landsändars behov, synpunkterna förskjutas åtskilligt allt efter den geografiska plattform, om jag så får uttrycka mig, från vilken man talar.

Föreliggande fråga är onekligen, i varje fall för de norrländska bönderna, en mycket betydelsefull fråga. Jag känner förhållandena i mitt eget län. Vid årsskiftet hade jag nämligen genom länsjägmästaren låtit undersöka i vilken omfattning enskilda skogsägare i vanliga bönders gestalt hade begärt statsbidrag för byggande av skogsvägar. Resultatet var, herr talman, i högsta grad nedslående. Det visade sig, att det var bolagen som hållit sig framme och uppträtt som supplikanter, medan det för de vanliga bönderna helt enkelt inte funnits någon möjlighet att själva bidra med så mycket som behövdes för att kunna sätta i gång ett vägbyggnadsföretag.

Grundbeloppet för bidrag utgör för närvarande tjugufem procent av kostnaden för vägföretaget, vilket belopp emellertid i särskilda fall kan höjas till

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

femtio procent. Vi kunna då tänka oss det fallet, att en hemmansägare vill bygga en väg. Han får då i bästa tänkbara fall bidrag till kostnaderna med femtio procent. Vi antaga att vägen kostar 8,000 kronor. Han skall således själv betala 4,000 kronor. Det säger sig självt, att detta blir svårt för de flesta, och följden blir att de hesitera.

Jag vill för att inte bli missförstådd säga ifrån, att vid tilldelandet av ett stöd som detta hänsyn givetvis måste tagas till om möjligt alla på frågan inverkan faktorer. Det är ur den synpunkten, som jag icke kan dela herr Sundbergs uppfattning om att man kan ta bort den glidande skalan. Jag har tvärtom den meningen, att oavsett om grundbeloppet utgår med tjugufem procent eller om det till äventyrs skulle vara någon annan procentsats, bör därpå byggas en glidande skala, och detta, herr talman, av följande skäl. Därest anläggandet av skogsvägen tillför den enskilde anläggaren en så betydande vinning, att han så att säga får beloppet inbetalt på ett eller två år, är det inte rimligt, att han skall ha samma bidragsprocent som den, som får mycket svårare att förränta sin väg och som kanske får hålla på många år, innan han fått den något så när förräntad. Sunda förnuftet säger, att här måste göras en distinktion. Men därtill kommer, herr talman, den speciella situation som nu råder, nämligen bränslesituationen. Det ges enskilda skogsvägar, som ur allmännyttans synpunkt, alltså ur synpunkten av nödvändigheten att tillgodose bränslemarknadens behov utan att angripa gagnvirkesbeståndet, fylla ett så behjärtansvärt ändamål, att det kunde vara rimligt att ge en bidragsprocent, som ligger ganska högt.

Jag vill påpeka vikten av att gagnvirket skonas överallt i landet. Ju mindre vedbränsle man kan frambringa i Norrland, dess mer hotas värdefulla gagnvirkesbestånd i mellersta och södra Sverige. Det blir helt naturligt fråga om en geografisk förskjutning söderut av exploateringen för bränslebehov, i den mån som Norrland icke kan leverera de kvantiteter som man begärt. För Norrlands vidkommande ha vi stora bestånd av klent virke, »baskogarna» som de populärt bruka benämnas. Det är i den rådande bränslesituationen mycket viktigt, att dessa skogar kunna utnyttjas, så att gagnvirkesbeståndet kan skonas. Men därför är just skogsvägen en huvudförutsättning.

Skogsvårdsstyrelsen har att vid beviljande av anslag pröva varje särskilt fall och taga reda på de särskilda förhållanden som råda samt bilda sig ett omdöme om den rimliga räntabiliteten av den ena eller den andra väganläggningen. Den skall till på köpet bedöma vad en dylik väg kan vara värd ur den allmänna bränsleanskaffningens synpunkt. När vi således ha denna individuella prövningsmöjlighet, varför skall man då sätta gränsen för bidrag vid femtio procent? Varför inte medge möjlighet att ge bidrag upp till sjuttiofem procent av kostnaden för företaget?

Min ärade vän herr Granath menade, att med så stora bidrag kommer resultatet att bli ett så mycket färre antal väganläggningar. Jag vågar försäkra, att detta betraktelsesätt måste vara oriktigt, ty de undantagsfall som kunna komma att statueras, där man går upp till sjuttiofem procent, bli enligt sakens natur mycket få. Det blir givetvis sådana fall, då den enskildes bättnad av företaget liksom räntabiliteten på detsamma äro mycket små men då det ur bränsleanskaffningssynpunkt är i högsta grad önskvärt att väganläggningen kommer till stånd.

Vi kunna inte vara betjänta med den tingens ordning, att det är bolagen som i detta fall gagna på en anordning, som verkligen borde vara ägnad att hjälpa bönderna och de mindre skogsägarna, vilka emellertid med den nuvarande bidragsbestämmelsen mestadels bli ställda utanför. Detta är, herr talman, det faktiska läget i det län jag har äran representera i denna kammare.

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

Om man ser på situationen i Västernorrlands län sådan den ter sig i dag på detta område, finner man, att det väsentligen är bolagen som kunnat hålla sig framme, medan detta av ekonomiska skäl inte varit möjligt för de mindre skogsägarna.

Utskottet har i sitt utlåtande hänvisat till att det ju finns möjlighet att samman slå sig och bilda föreningar. Det är alldeles riktigt, och detta bör givetvis uppmuntras. Det kan då göras kollektiva framställningar från dylika särskilt bildade föreningars sida. Men lägg märke till, att det dock åligger den enskilde skogsägaren, även om han är med i föreningen, att betala sin anpart. Läget är för många av dessa mindre skogsägare sådant, att denna kan bli betungande nog, såvida inte bidragsprocenten höjes.

Jag kan sålunda, herr talman, icke se någon som helst risk i att gå på den linje som reservanterna förordade, att man alltså i särskilda fall kan få bidrag med ända upp till sjuttiofem procent av kostnaderna för ett vägföretag.

För övrigt vill jag, herr talman, tillägga, att denna fråga om skogsvägarna hör till de allra viktigaste i ett land, där så väsentliga kapitaltillgångar äro investerade just i skogen och skogsmarkerna. Skogsvägarna betyda ju inte bara att man får fram bränslet. De utgöra ett led också i den allmänna skogsvården, liksom de utgöra ett led i skogsbrandskyddet. De utgöra överhuvud taget en kommunikation i skogarna, som medger en utökning av arbetssäsongen för arbetarna o. s. v. Denna fråga är med andra ord en central fråga för hela skogsvården, i vad det gäller både dess kulturella sida och dess ekonomiska sida.

Jag anser därför, herr talman, att det vore riktigt och välbetänt att i detta fall följa reservanterna. Jag måste säga, att när man utan diskussion gång på gång är med om att öka statsstödet åt en annan landsända, som gör anspråk på subvention för sin odling, kan det väl också finnas skäl att någon gång tänka på den landsända, som får vara med och bära kostnaderna för regleringar på annat håll, men som tyvärr, herr talman, fått så liten återbäring ännu, att det finns många räkningar att driva in.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

I herr Engbergs yttrande instämde herrar *Svedberg, Gillström, Edin, Näsström, Söderkvist och Näslund.*

Herr Eriksson, Carl: Herr talman! Jag får erkänna att jag har mycket svårt att förstå den tankegång, som föresvävat reservanterna i deras ställningstagande. På vilken geografisk plattform man än befinner sig, för att citera herr Engberg, måste man väl helt enkelt efterlysa trollkonster för att kunna hävda påståendet, att en höjning av bidragsprocenten till sjuttiofem procent, om anslaget fortfarande är begränsat till 3,000,000 kronor, icke skulle inverka menligt på det syfte man föreger sig vilja gagna, nämligen att i dessa tider söka få fram mera virke för bränsleförbrukningen. Om motionärerna haft någon mening med sin motion och reservanterna menat detsamma, så måste de självfallet avse, att några skola komma i åtnjutande av dessa 75 % i bidrag. Jag antar, att reservanterna vilja gagna så många som möjligt, men vilja de gagna många, förminska de, med var och en, som de vilja gagna, möjligheten att nå det syfte de säga sig vilja nå.

En annan sak bör man inte heller alldeles glömma bort, då man går att här taga ställning, och det är bidragsprocentens storleksordning i förhållande till statens bidrag på andra områden. Det är svårt att leta fram ett motsvarande fall där staten i bidrag sträcker sig så långt som till 75 %. Man är vida blygsammare på andra områden. Man håller sig i regel omkring 25 %. Här tyckas

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)
i alla fall anspråken vara ställda nära nog så högt, att man bara har att vänta, att nästa motion kommer att innebära, att staten helt skall bekosta dessa skogsvägar.

Ytterligare en omständighet, som man ej bör bortse från, är givetvis det förhållandet av en skogsväg, då den har kommit till, gagnar inte bara vid ett tillfälle, utan att skogsägaren har under en lång följd av år nytta av vägen då det gäller att uttaga virke av skogsbeståndet inom området.

Det förefaller mig, som om första kammaren hade allt skäl att betänka sig, då den går att taga ställning till denna fråga. Det förefaller, som om Kungl. Maj:t och jordbruksutskottets flertal gått den rätta vägen, då de föreslagit, att man skulle hålla sig till de femtio procenten, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Den ärade länschefen i Västernorrlands län gjorde sig redan i första meningen av sitt anförande skyldig till uttalanden, som inneburo två felaktigheter. För det första utgick han från att det här vore ett alldeles utpräglat Norrlandsanslag. Jag vill då säga att i detta anslags barndom — de första åren, då det kommit till — tror jag nog, att det mest användes just nere i sydligare landsändar, särskilt i Småland, och fortfarande finnas där mycket stora områden — även i Småland är det nämligen gott om mil — som äro svåråtkomliga för avverkning. Därför är det inte riktigt att säga, att man inte längre tänker på andra landsändar, när man inte har nytta av anslaget själv. Det län jag representerar har kanske inte i fullt samma utsträckning men dock i betydande omfattning behov av skogsvägars utbyggande, och det skulle ur den synpunkten vara oklokt av mig ur valtaktisk synpunkt att hålla det anförande jag nyss höll, men jag anser, att det icke var det, och även om det varit det, skulle jag ändå säga som jag sagt, ty folket behövs nu för andra arbeten än till att bygga vägar. Vi se ju också, att statsmakterna ha inställt så gott som alla vägbyggen i övrigt.

Den andra saken, som var felaktig, var den, att landshövding Engberg här ville låta påskina, att jag var mer angelägen, att det skulle ges stöd åt sådana näringar, där jag själv kunde vara intresserad. Jag vill då framhålla, att jag har här i denna kammare under många år framfört synpunkter, som jag sedan i hemorten fått kämpa rätt mycket för att försvara. Så var fallet, när det gällde en hel massa bidrag av den arten, att de utgå direkt till t. ex. en jordbrukare eller vilken näringsföretagare som helst. Jag har framhållit, att man därvidlag skall vara varsam, och det har jag fått höra av många hundra gånger ute i valrörelsen och i min hembygd och även här i kammaren. Men jag är inte så förskräckligt rädd därför, ty det är nog ändå riktigast att man talar för det man helst vill tillråda och anser vara det riktigaste. När det gäller sockerbetsodlingen, som landshövding Engberg särskilt nämnde, vill jag säga, att även i den frågan har jag tagit den positionen, att jag så sent som i fjol sade, att som den saken låg till, finge jag lov att finna mig i tvångsåtgärder, och även beträffande den frågan har jag fått mer än nog av arbete för att lägga saken till rätta. Jag tycker således, att herr Engberg bort vända sig till en annan person i fråga om dessa ting, ty jag anser det inte fullt rättvist att här apostrofera mig.

När det sedan gäller själva den här föreliggande frågan, så är det väl inte heller riktigt, som herr Engberg säger, att den, som har stor möjlighet att få de här kostnaderna amorterade på ett eller ett par år, bör ha mindre bidrag. Han skall inte ha något bidrag alls, om man följer bestämmelserna. Det skall inte vara så, att ett företag, som förräntar sig väl och snabbt, skall ha något bidrag, och det är nog inte heller författningens mening.

Man bör vara litet restriktiv för att få pengarna att bättre räcka till där de

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

verkligen behövas. Och det är det jag skulle vilja rekommendera att man gör i mycket stor utsträckning, ty då kan man sammanlagt få mera vägar byggda för den insats, som staten gör.

Herr Sundberg: Herr Engberg yttrade, att när det nu är så, att vi ha en skogsstyrelse — eller kanske menade han en skogsvårdsstyrelse — som kan rättvist fördela dessa bidragsprocent, varför skola vi då stanna vid de 50 procenten. Men, det är just häri svårigheten ligger, vi ha ingen skogsvårdsstyrelse, inte ens den i Västernorrlands län, som kan absolut rättvist fördela dessa vägbidragsmedel mellan de olika hemmansägarna. Det torde mera sällan gå att rättvist klassificera den ene hemmansägaren att vara värd exempelvis 30 % och den andre 35 eller 40 % i bidrag, hur noggrant och objektivt man än försöker att gå till grunden med frågan. Det går lätt att skilja, låt oss säga, bolag och enskilda bönder åt men icke dessa senare sinsemellan. Därför tror jag, att den enda möjligheten att få denna fråga löst till både den skogsägande allmänhetens och till det allmännas fördel är att gå in för en fast bidragsprocent, sedan nu den första vägbyggnadsperioden är över och därmed den egentliga motiveringen för den glidande skalan bortfallit.

Det var beklagligt att höra, att uppe i landshövding Engbergs län detta anslag i så liten utsträckning använts av bönderna. Jag vill emellertid vittna om, att i andra landsdelar lantbrukarna i mycket stor utsträckning begagna sig av detta väganslag. Med hänsyn till de reflexioner, som herr Engberg knöt till detta problem, vill jag framhålla, att syftet med detta anslag är att stimulera till vägbyggande för att i denna kristid, då vi hotas av bränslebrist, få fram ved men däremot icke att understödja vare sig bolag eller bönder. Det får väl därför ändå anses lyckligt för Västernorrlands län, att bolagen där utnyttjat den möjlighet, som stått till buds att bygga vägar, när nu bönderna inte ha gjort det.

I övrigt instämmer jag i vad herr Engberg sade om den stora betydelsen av detta väganslag. Jag delar helt och fullt hans uppfattning på den punkten. Jag tror, att herr Mannerskantz för sin del underskattar denna frågas betydelse. Dessa skogsvägar äro något helt annat än de landsvägar, vilkas byggande skulle binda arbetskraft i alltför hög grad och kunna amorteras endast på lång sikt. Det är faktiskt så, att de skogsvägar, som byggts de senare åren, varit till en ovärderlig hjälp, när det gällt att få fram vårt vedbränsle i dessa transportsvårigheternas tider. Inte minst tack vare dem ha vi på ett tämligen gott sätt kunnat klara oss över denna svåra vinter.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag begärde ordet huvudsakligen för att vända mig mot en passus i herr Sundbergs första anförande. Jag vill inom parentes säga, att jag beklagar, att jag måste vända mig mot herr Sundberg, ty jag brukar ofta lyssna med stort intresse på vad han har att säga, och ofta delar jag hans mening. Men i det här fallet kan jag absolut inte dela hans uppfattning. Han yttrade nämligen, att han ville göra en hemställan till jordbruksministern om att denne för ett kommande år måtte föreslå ett fixerat anslag för det här ändamålet och alltså taga bort den glidande skalan. Jag kan absolut inte vara med om att detta skall stå oemotsagt i kammarens protokoll, och jag skulle för min del såsom motvikt till herr Sundbergs önskan vilja vädja till herr jordbruksministern om att han må fortsätta på den här inslagna vägen och om möjligt föreslå ett höjt statsbidrag med hänsyn till vad vi nu här ha äskat.

Jag skulle sedan vilja säga till herr Granath — trots att ett bemötande redan kommit från herr Engberg — att när herr Granath säger det väl är bättre

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

att ha 50 % som högsta bidrag, så att det blir flera vägar byggda, än att höja maximibidraget till 75 %, då det endast skulle bli få vägar byggda, så är ju inte meningen, att 75 procents bidrag skall vara regel, utan det skall gälla endast i vissa undantagsfall. Därför har man ju också inte gått in för att höja själva beloppet, 3 miljoner kronor, ehuru den tanken framfördes i utskottet. Det har inte ansetts nödvändigt.

Jag skulle för övrigt vilja svara herr Mannerskantz i anledning av hans yttrande, att staten gått in för att inställa vissa vägbyggen. Ja, det är ju riktigt, men här gäller det vägar, som äro avsedda för ett visst särskilt ändamål, och inställer man dessa vägbyggen, så är jag rädd för, att man kanske inte får fram det bränsle, som nu behöves inom hela landet.

Jag vill alltså med dessa ord, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag har inte varit med vid behandlingen av detta ärende i utskottet, men om jag varit det, hade jag utan tvivel gått på majoritetens linje, ehuru inte därför, att jag skulle missunna fattiga norrlandsbönder bidrag på upp till 75 %. Jag är visst inte motståndare därtill. Jag skulle gärna unna dem ett sådant bidrag, om tiderna vore sådana, att man kunde slösa med pengar hur som helst. Men här är det ju dock fråga om ett stöd på ända upp till 50 %, något som väl inte i något annat fall har lämnats här i riksdagen.

Inte vet jag, hur många av Norrlands bönder som äro fattiga eller rika. Det har jag ingen aning om. Jag överlämnar åt norrlänningarna själva att taga reda på den saken. Men jag har på känn, att dessa norrlandsbönder, som äro skogsägare, ha så stora kapital i skogen, att de 50 % de själva skulle prestera, för dem inte betyda så mycket när det gäller byggandet av en sådan väg. Man skall nämligen betänka, att en väg byggs inte bara för en kort tid. Man bygger på lång sikt, och då menar jag, att man får räkna med en ganska lång tids amortering av de pengar, som här nedläggas. Gör man detta, då är säkerligen procenttalet, utslaget per år, inte så förfärligt stort och kan enligt min mening inte vara så avskräckande.

Jag tror alltså, att vilka Norrlandsbönder som helst, som äro skogsägare och ha någorlunda värdefull skog, skola kunna prestera de ytterligare 50 procent, som behövas för att bygga skogsvägar där uppe.

Herr Tjällgren tog ett exempel, som skulle belysa, hur dyrt det vore att bygga vägar. Man kunde inte bygga vägar där uppe i skogarna under 5 kronor per meter. Ja, det är väl inte meningen att bygga autostrador. Jag har varit med på en resa i Norrland och befarit dessa s. k. enkronasvägar, där man mycket bra kunde fara fram med både bussar och bilar. Det gick mycket bra. Den vägen hade inte kostat med än 1 krona per meter om jag är rätt underbyggd. Om det nu blir dubbelt så dyrt att bygga, så får man ju räkna med 2 kronor per meter. Då tycker jag, att man väl bör kunna vara nöjd åtminstone en tid framåt, allra helst som dessa bestämmelser, som vi nu resonera om, ju inte äro mer än ett år gamla. Och då menar jag, att man väl knappast på denna korta tidrymd har kunnat skaffa sig tillräckligt underlag för det krav, som man nu reser från det hållet. Jag förmodar, att det skulle behövas ännu ett år för att få de erfarenheter, som verkligen äro av nöden för ett korrekt bedömande av detta ärende.

Herr talman, jag skall också be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Engberg: Jag skall först be att få säga några ord om den glidande skalan.

Det är alldeles uppenbart, att för sådana fall, där en väg förräntar sig bra,

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

bör det ej givas något bidrag alls. På den punkten kan jag förena mig med herr Mannerskantz. Men hur är det, herr talman, med den nuvarande ordningen i fråga om detta reservationsanslag, som står till förfogande? Jo, i den mån som ansökningar ha gjorts, få vederbörande även om båtnaden för den enskilde av vägen är stor, dock 25 % i bidrag. Den glidande skalan torde givetvis också usträckas på det sättet, att man går ner till det nolläge, som herr Mannerskantz ansåg vara önskvärt. Det har jag inte det minsta emot, utan tvärtom. Men vad jag har velat hävda, när jag hållit på den glidande skalan, det är att man skall ha möjlighet att laga efter lägligheten och, med avvägande mot vartannat av å ena sidan den enskildes intresse och båtnad av väganläggningen och å andra sidan det allmännas intresse av bränsleförsörjningens tillgodoseende, giva den bidragsprocent, som i varje särskilt fall kan anses rimlig och skälig. Och det är sannerligen inte på det sättet, att det skulle bli regel, att man gäve 75 % i bidrag, men man finge en möjlighet att uti de fall, då byggandet av en väg skulle tillföra marknaden mera vedbränsle och göra att mindre anspråk ställdes på gagnvirket, laga efter lägligheten.

Jag tror för övrigt, att min ärade vän herr Andersson har en något egendomlig uppfattning om förmögenhetsförhållandena bland hemmansägarna i Västernorrlands län. Jag tror vi skola akta oss för att jämföra dem med hemmansägarna exempelvis i Skåne. Det är tyvärr på det sättet, att i Västernorrlands län befinna sig de, som kallas hemmansägare, i många fall i en mycket mycket svår situation. Jag erinrar därom, att det för dem gäller att få arbete vid sidan av sitt lilla jordbruk, att trängas om arbetstillfällena vid flottning, vid hyggen och även vid vägarbeten. Och det är stor skuldsättning bland jordbrukarna, därom finnes inte minsta tvivel. Den enda möjlighet som står dem till buds för att kunna utnyttja ett bränslevirkesbestånd, som ligger i en bakskog, är att kunna få hjälp till en väganläggning, som gör, att de kunna nå fram till bakskogen och exploatera den. Men jag tror inte, att man kan föra ett resonemang sådant som herr Andersson gjorde, om att en norrländsk hemmansägare, såsom han uttryckte sig, nog kan vara med och betala 50 % själv. Det är inte en så enkel sak, ty det är för många av dem hart när omöjligt. Det bästa beviset härför är ju, att man inte har kunnat få de vanliga hemmansägarna i Västernorrlands län att anmäla sig som sökande av dessa bidrag — därför att det inte varit ekonomiskt möjligt för dem att själva betala återstoden.

Jag vill för övrigt säga, att när jag förde på tal olikställigheten mellan landsändarna, så menade jag ingalunda, att frågan om skogsvägarna är bara en Norrlandsfråga, men jag har rätt att säga, att den i detta fall är i eminent mening en Norrlandsfråga, just därför, att där ha vi de sortiment, som lämpar sig för bränsle. Där ha vi möjligheter att få fram bränslekvantiteter, som inte kunna komma fram, därest man från det allmännas sida inte ger ett handtag till anläggning av skogsvägar. Och det kan inte vara en riktig och rimlig ordning, att det skall vara bolagen i första hand, som skola ha nytta av statsstödet, utan det rimliga och riktiga måste väl anses vara, att bönderna, de små skogsägarna skola ihågkommas före bolagen i sådana här fall. Men med den nuvarande bidragsordningen sker det tyvärr ej.

Därför kan jag inte, herr talman, med bästa vilja i världen känna mig övertygad av den argumentation, som har förts i fält emot reservanternas uppfattning, och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Då förslag om bidrag till byggande av skogsvägar förelades 1941 års riksdag, ville man genom förbättrande av vägnätet dels åstadkomma bättre skogsvård, dels kunna från skogarna

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

ta ut virke och bränsle lättare än tidigare. Promemorian om detta förslag remitterades till de olika länsstyrelserna i landet, det kom in yttranden, och där diskuterades olika förslag och olika maximibelopp. Jag kan här nämna, att länsstyrelsen i Västernorrlands län i sin framställning ansåg, att anslaget borde begränsas till högst 50 procent. Jag hörde nyss, att herr Engberg sade, att med detta system för tilldelningen få inte bönderna, som man egentligen hade tänkt, bidrag till sina skogsvägar. Någon sådan anmärkning har jag inte hört från skogsstyrelsen, som närmast har att pröva saken. Skogsstyrelsen har under utarbetande ett förslag, enligt vilket man skall kunna göra en vidsträcktare differentiering än tidigare. Om man sålunda beträffande en väganläggning kan påvisa, att den på mycket kort tid betalar sig, är det inte rimligt, att staten skall betala ens 25 procent — i varje fall bör staten inte betala över detta belopp. Men om förräntningen och amorteringen tar längre tid, är det riktigt, att staten skall lämna större bidrag, detta med tanke på bränsleförsörjningen och skogsvården. Följaktligen blir där en möjlighet att reglera saken.

Några berättigade anmärkningar mot skötseln av bidragsdifferentieringen synas mig inte ha kommit till jordbruksdepartementets kännedom. Förslaget innebär, att man i större utsträckning skulle ge de ekonomiskt mindre bärkraftiga skogsägarna möjlighet att förbättra sitt vägnät, och för att inte staten skulle betala allt, har man samtidigt berett vederbörande möjlighet att erhålla lån. Om man skulle gå upp till ett statsbidrag på 75 procent och samtidigt ge lån till 20 procent, blir det sammanlagda understödet 95 procent. Vederbörande skulle då själv endast behöva satsa 5 procent, ehuru de naturligtvis så småningom skulle betala tillbaka lånet. Jag ansåg dock, särskilt efter myndigheternas yttranden i frågan, innan den förelades 1941 års riksdag, att hade vederbörande möjlighet att erhålla 20 procent i lån, borde 50 procent i bidrag vara maximum.

Herr Näslund: Herr talman! Jag uppkallades av att herr Andersson i Bussjö berättade, att han hade åkt på s. k. enkronasvägar i Norrland, som vore byggda för en krona metern. Det är en stor villfarelse, som min vän herr Andersson på Skånebanken skattar åt, om han tror, att s. k. enkronasvägar kunna utföras för en krona metern. De ha fått namnet enkronasvägar, därför att länsstyrelsen i Västerbottens län på sin tid utverkade bidrag för dessa vägars anläggande av en krona per meter. Det finns måhända en och annan sandhed däruppe, där man har kunnat röja väg för en kostnad, som inte alltför mycket överstiger en krona per meter, men jag kan försäkra herr Andersson i Bussjö, att man får minst femdubbla detta belopp för att komma upp till den verkliga byggnadskostnaden för en skogsväg, som är användbar för sitt ändamål. Då börjar man komma sanningen ganska nära. Om man så beaktar de stora avstånden i de norrländska skogarna, är det självklart, att för de mindre skogsägarna blir en insats av 50 procent i en väganläggning en mycket betydande kostnad, så betydande, att den ifrågasatta skogsvägen överhuvud taget aldrig kommer till stånd. Vill man, att detta vägnät skall utvecklas på ett sådant sätt, att man kan få det mesta möjliga av våra skogsprodukter till användning särskilt under kristid, får man också lov att se till, att de skogsägare, som anlägga dessa vägar, få så stort bidrag, att vägföretagen kunna komma till stånd.

Jag kan, när jag nu har fått ordet, tillägga, att jag tror, att det differentierade bidragssystemet är ändamålsenligt. Det ger rum för en behovsprövning, som utan tvekan är att rekommendera.

Herr statsrådet påpekar, att när promemorian var ute på remiss, uttalade åtskilliga länsstyrelser, att bidragsprocenten borde sättas till högst 50. Det är nog riktigt, och man kan också förstå de länsstyrelser, som ville vara försiktiga,

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

när man nu skulle införa bidrag till en ny vägtyp. Men, herr talman, mina herrar, det har ju gått några år sedan dess. Många sådana här vägföretag äro planlagda, och under denna tid har man vunnit en hel del erfarenheter. Det är dessa, som ha gjort, att motionerna väckts, och jag föreställer mig, att de också ha föresvävat reservanterna, när de yrkat på att bidragsprocenten skall kunna höjas ända upp till 75 procent.

Om riksdagen skulle vilja gå med på reservanternas förslag här, förutsätter jag givetvis, att behovsprövningen skulle bli mycket samvetsgrann och att den högsta bidragsprocenten skulle tillämpas för enskilda skogsägare, endast i de fall där ett vägföretag annars icke komme till stånd.

Jag skall till sist bara understryka vad jag sagt, att vill man, att detta vägnät skall utvecklas, så att vi skola kunna tillgodogöra oss vad som finns i de norrländska skogarna, har man ingen annan linje att följa än att höja bidragsprocenten. Gör man inte detta, kommer det alltjämt att finnas stora områden, som äro fullständigt oåtkomliga för de ekonomiskt mindre bärkraftiga enskilda skogsägarna, och under sådana förhållanden tvekar jag inte att rösta för reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Sundberg: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av herr Engbergs yttrande, att bestämmelserna äro sådana att ett bidrag på 25 procent skulle utgå till skogsägarna under alla förhållanden. Det är inte så. I de direktiv, som äro utfärdade från skogsstyrelsen, gäller som första regel, att statsbidrag ej må utgå till vägföretag, som kunna förväntas komma till utförande även utan bidrag, d. v. s. om en väg ekonomiskt lönar sig så väl, att den betalar sig på mycket kort tid. Skogsvårdsstyrelsen bör alltså icke här lämna något bidrag alls till skogsägaren, om den följer de direktiv, som äro givna.

Herr Engberg återkom till sin argumentering om bönderna och bolagen, men jag upprepar, att han glömmer syftet med detta anslag. Det är ju till för att i nuvarande läge försöka få fram så mycket vedbränsle som möjligt. Kunna vi alltså få fram mera ved ur en hemmansägares skog än ur ett bolags, skall vägen på hemmansägares skog byggas först. Är förhållandet det motsatta, skall bolagets vägbygge gå före.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nämnde, att han ingenting hört om några missförhållanden eller klagomål med avseende på den glidande skalan, och det är mycket förklarligt, helt enkelt av den anledningen, att bönderna ute i landet inte mera allmänt känna till saken. Hemmansägaren Andersson som fått 40 procent i bidrag vet ännu inte om, att hans granne hemmansägare Pettersson fått 50. Bestämmelserna i åsyftade avseende ha ju först på senare tid förts ut i den praktiska tillämpningen. Men när saken blir mera allmänt bekant, befarar jag att alla komma att låta höra av sig, som inte fått den högsta bidragsprocenten.

Fortfarande tror jag därför, att det fasta anslaget är det enda riktiga, men sätt det gärna högre i en kristid som denna och sänk det, när normala förhållanden åter inträda!

Herr Engberg: Jag råkar just ha i min hand den framställning, som Väster-norrlands länsstyrelse gjorde i fråga om skogsvägarna. Den hemställde, att grundbeloppet måtte höjas och regelmässigt bli 50 procent i stället för 25. Det är den ståndpunkt, som länsstyrelsen i Väster-norrlands län företrätt i denna fråga. Denna ståndpunkt fixerades efter en konferens, där statssekreteraren i jordbruksdepartementet var närvarande. Vi anhöllo alltså, att bidraget regelmässigt måtte bli 50 procent, och vi motiverade det med att vi ansågo detta

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

vara ett väsentligt led i skogsvården, och eftersom för skogsvårdande uppgifter ginge ut en bidragsprocent av 50, funno vi det vara rimligt att så skedde även i detta fall. Nu blev det inte så, och det gällde att se efter, hurudan verkan varit sedan kungörelsen trädde i kraft i juni 1941. Därför bad jag länsjägmästaren i mitt län att lämna mig en redogörelse för hur det hade verkat. Den redogörelsen begagnade jag i årets remissdebatt, och jag framhöll då, att med de stora krav, som nu ha ställts från statens bränslekommission alldeles särskilt på Västernorrlands län om bränsleanskaffning, har det visat sig, att dessa bidrag bli alldeles för nugga. Jag återkom då till samma tanke, att man borde ha ett grundbidrag på 50 procent. Det är den ståndpunkt, som länsstyrelsen för sin del har företrätt i frågan.

Jag vill också säga till herr Sundberg, att när han talar om det där direktivet, må han bemärka, att det skall tillämpas, då det är en kö av sökande. Men så länge detta reservationsanslag räcker, gå bidrag ut och ges till åtskilliga, som borde kamma noll men som nu få bidrag, därför att det finns pengar kvar att dela ut. Så ligger det till.

Herr Andersson, Alfred: Jag skulle vilja tacka herr Näslund för den lektion, han var vänlig ge mig om enkronasvägarna. Det är möjligt, att jag är oriktigt underrättad, men när vi kommo upp till lappbyarna, var det välviliga norrlänningar, som upplyste om att den och den vägsträckan inte ens kostat en krona metern i anläggning, men väl hade andra kostat väsentligt mer. Jag menade då, att har man kunnat bygga vägar, där vissa sträckor kostade bara en krona metern, kan man nog bygga vägar i Norrlands skogar till ett lägre pris än 5 kronor metern. — Jag tycker inte, att man i debatten skall göra alltför stora överdrifter. Det gagnar inte saken.

Herr Engberg har så vackert talat om dessa baksskogar, som ligga långt av-sides, men som i och för sig äro mycket värdefulla, fast de inte nu kunna utnyttjas. Då menar jag: äro dessa skogar så värdefulla, bör det väl ligga i sakens natur, att ägaren till dem gör allt för att presterade de 50 procenten, så att han kan komma fram till dessa värdefulla skogar och utnyttja dem. På ett tiotal år skulle han väl mycket väl hinna med att både förränta och amortera det belopp, han måste skaffa. Jag upprepar ännu en gång, att 50 procent enligt min mening är ett mycket stort statsbidrag, och så långt som till 75 procent kan jag för min del icke i närvarande stund vara med om att gå.

Nu har herr Engberg i minst tre omgångar talat om att det är de stora mäktiga bolagen däruppe, som ta lejonparten av denna förmån. Ja, hur är det då ställt i det verk, som har att utdela detta bidrag? Det måtte vara illa ställt där, tycker jag, om man år efter år kan ge dessa mäktiga bolag en förmån framför de, såsom man säger, fattiga Norrlandsbönderna. Att det inte blivit kraftig opposition från Norrlandshåll förrän just i dag, förvånar mig, om det varit så illa ställt på detta område, som herr Engberg såsom landshövding däruppe här påstår. Då tycker jag, att herr Engberg såsom hövding i det länet och med den stora förmåga han har bör kunna göra en mycket värdefull påminnelse på det håll, där man har att syssla med dessa ting, för att ernå största möjliga rättvisa och kunna ge största möjliga hjälp åt de fattiga Norrlandsbönder, som äro skogsägare.

Herr Näsström: Herr talman! Utöver vad herr Engberg sagt ber jag att få tillägga några ord. Jag instämmer i allt vad han yttrat men ber dessutom att få anföra några synpunkter.

När de kommunala myndigheterna tillsammans med de skogliga nu skola ålägga skogsägarna att avverka en viss vedkvantitet, komma de i en mycket

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

svår ställning. Vi veta, att under de tre sista åren har det skett en stor överavverkning på närbelägna skiften, hemskiten, som vi kalla dem. När vi nu skola ålägga skogsägarna att avverka en viss kvantitet, veta vi också, att en stor del därav måste tas ut på mera avlägset belägna skiften, fjällskiften, som vi kalla dem. Då är frågan, om vi kunna ålägga dessa skogsägare att ta ut den där vedmängden på sådana skiften, när vi själva veta, att det inte finns några vägar, som man kan komma dit på och på vilka man kan komma därifrån med virket. Man bör komma ihåg, att det under de sista åren har skett en stor överavverkning på de närbelägna skiftena.

De, som hade tillfälle att för ett par timmar sedan höra statsrådet Domös interpellationssvar i andra kammaren i en närbesläktad fråga, fingo ovillkorligen den uppfattningen, att det är bekymmersamt att få fram tillräckliga mängder både av ved och av gagnvirke. Då undrar jag, om inte dessa skogsvägar äro det bästa medlet att öka mängderna ved och gagnvirke.

Herr Mannerskantz säger: »Nu skola vi hugga ved, nu är det inte tid att bygga vägar.» Det är naturligtvis i viss mån riktigt, men vi skola väl ändå inte hugga ved och låta den ligga kvar i de längre bort belägna skiftena. Vi skola väl i alla fall ta vara på den. När en skogsägare har så långt till sina skiften, att han inte kan köra sträckan mer än en gång per dag — en vända, som det heter på fackspråket — förstår man, att det blir en mycket dyrbar ved. Men kan man få ordentliga vägar, som man kan använda lastbilar eller traktorer på, kan man få fram även denna ved till ett hyggligt pris.

Här har anmärkts på att statsbidragen till dessa vägar bli för stora, men det är kanske skäl i att erinra om att dessa vägar också fordra underhåll. Saken är inte klar bara med att man har byggt vägen, och man kan inte sedan i all framtid utan vidare draga nytta av den, utan den kostar också i drift. Vägar fordra ett ganska kraftigt underhåll, om man skall kunna göra sig någon nytta av dem.

Det anmärktes också, jag vill minnas av herr Sundberg, att det borde vara ett fixt bidrag. Detta uttalande förvånar mig mycket, ty just från det hållet har man alltid gått in för behovsprövning. Varför skulle det inte vara behovsprövning även på det område det här gäller?

Vi anse i likhet med herr Engberg, att behovsprövning är ytterst nödvändig, när det gäller dessa bidrag. När de små fattiga skogsägarna nu ha avverkat det virke, som finns tillgängligt på nära håll, och bli tvingade att ge sig ut mera i periferien, behöva de denna hjälp, och de inte bara behöva den — de behöva den snart.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avlämnade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Anslag till byggande av skogsvägar m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näsström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 41.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 231, 233 och 235—237.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 148, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i utlåtande nr 67 bifölles även av andra kammaren.

Herr *Gabrielsson* avlämnade en av honom och herr *Bäckström* undertecknad motion, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Motionen bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.